

บทที่ 3

การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนเมืองนครสวรรค์

3.1 สภาพทั่วไปของเมืองนครสวรรค์

3.1.1 ประวัติเทศบาลนครนครสวรรค์

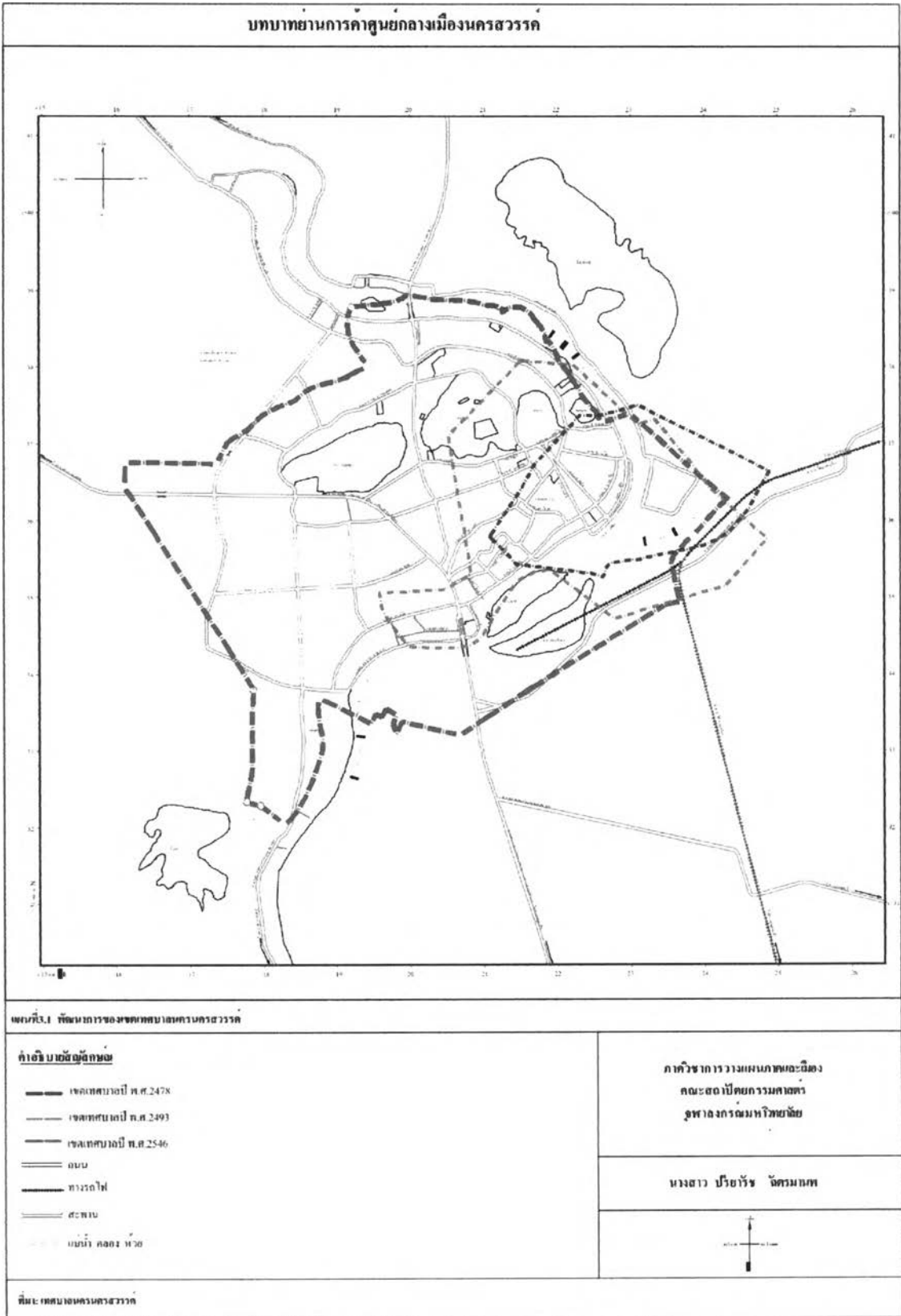
เทศบาลนครนครสวรรค์ ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอเมือง จ.นครสวรรค์ เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล เรียกว่า “สุขาภิบาลนครสวรรค์” โดยมีพระราชกฤษฎีกากำหนดฐานะเป็นสุขาภิบาลเมื่อปี พ.ศ. 2457 ต่อมาการบริหารงานของสุขาภิบาลมีความเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับ ประกอบกับจำนวนประชากรที่มีอัตราสูงขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดฐานะเป็นเทศบาล ตามลำดับดังนี้

- **เทศบาลเมือง** ได้ยกฐานะจากสุขาภิบาลเมืองนครสวรรค์ ขึ้นเป็น “เทศบาลเมืองนครสวรรค์ ” ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2478 มีเนื้อที่ทั้งหมด 1.47 ตารางกิโลเมตร

ต่อมาเมื่อมีนโยบายขยายเขตเทศบาลออกไปอีก โดยเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2493 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2493 ขยายเนื้อที่เป็น 8.85 ตารางกิโลเมตร (แผนที่ 3.1)

เมื่อท้องถื่นมีความเจริญมากขึ้น จึงมีนโยบายขยายเขตเทศบาลออกไปอีกประมาณ 3 เท่า ซึ่งในการขยายเขตเทศบาลในครั้งนี้ 2 นี้ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จึงมีเนื้อที่เพิ่มเป็น 27.87 ตารางกิโลเมตร

- **เทศบาลนคร** ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดฐานะเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ขึ้นเป็น “เทศบาลนครนครสวรรค์” เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ.2538 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2538

3.1.2 ขอบเขตและลักษณะที่ตั้งของเทศบาลนครนครสวรรค์

เทศบาลนครนครสวรรค์ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ มีพื้นที่ปกครองประมาณ 27.87 ตารางกิโลเมตร (แผนที่ 3.2) ซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุม 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลปากน้ำโพ ตำบลนครสวรรค์ตก (บางส่วน) ตำบลนครสวรรค์ออก (บางส่วน) ตำบลวัดไทร (บางส่วน) ตำบลแควใหญ่ (บางส่วน) โดยมีระยะห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือ 237 กิโลเมตร พื้นที่เขตเทศบาลมีสภาพเป็นที่ลาดเอียงจากด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกลงสู่ทิศใต้ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน

3.2 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

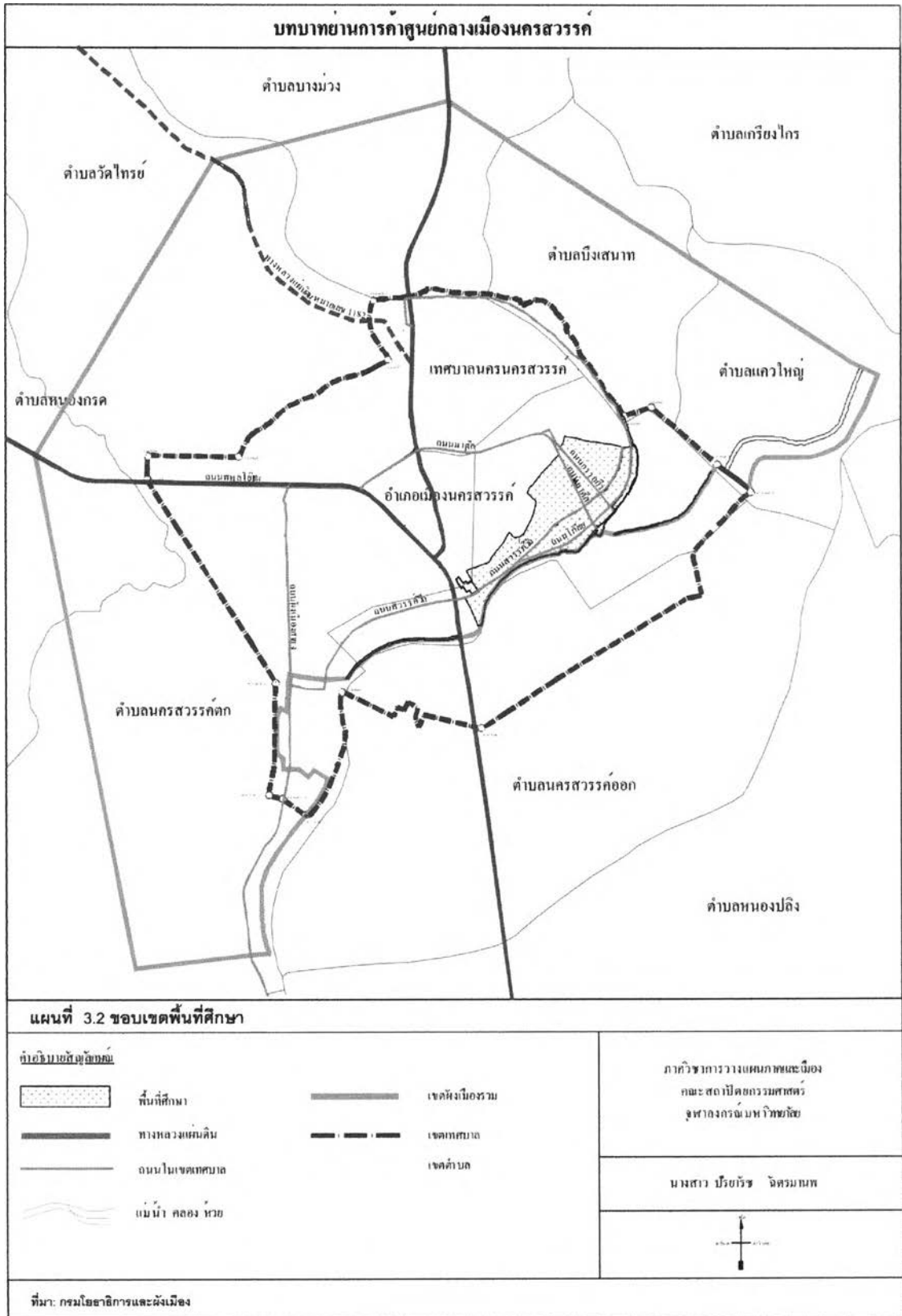
3.2.1 ขอบเขตและลักษณะที่ตั้งของย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์

ย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์ (CBD) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยมีพื้นที่ครอบคลุมย่านการค้าหลัก ซึ่งประกอบด้วย ย่านตลาดปากน้ำโพเก่า (ตลาดริมน้ำ (ตลาดโต้รุ่ง) ตลาดซุนหงส์ ตรอกโรงเท้า ตลาดบ่อนไก่ ตลาดสดเทศบาล ตลาดโกสีย์นคร) ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตัวอาคารร้านค้าตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งตามแนวของถนนโกสีย์ (แผนที่ 3.2)

3.2.2 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์นี้ ได้อาศัยข้อมูลพื้นฐานการใช้ที่ดินโดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ในปี พ.ศ.2509 ปี พ.ศ. 2525 และในช่วงที่ 3 คือ ในปี พ.ศ.2545 ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นมาในอดีต ดังนี้

ลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองนครสวรรค์ เริ่มต้นจากการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีลักษณะเป็นพื้นที่พักอาศัยและพื้นที่พาณิชยกรรมซึ่งจะเกาะกลุ่มอย่างหนาแน่นเป็นบริเวณเล็กๆ แล้วค่อยกระจายออกไป โดยในอดีตมีพื้นที่ว่างที่เป็นพื้นที่สวนและพื้นที่ว่างจำนวนมาก ต่อมาเกิดการขยายตัวของพื้นที่ตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญที่เกิดขึ้นจึงทำให้มีการพัฒนาพื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นพื้นที่ว่างภายในเมืองจึงเต็มไปด้วยสถานที่ต่างๆ

ทั้งที่พักอาศัย ร้านค้า สถานที่ราชการ ฯลฯ เกิดขึ้นมากและขยายตัวไปในบริเวณพื้นที่ว่างของเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งลักษณะการใช้ที่ดินของประเภทต่างๆของเมืองนครสวรรค์มีพัฒนาการ ดังต่อไปนี้

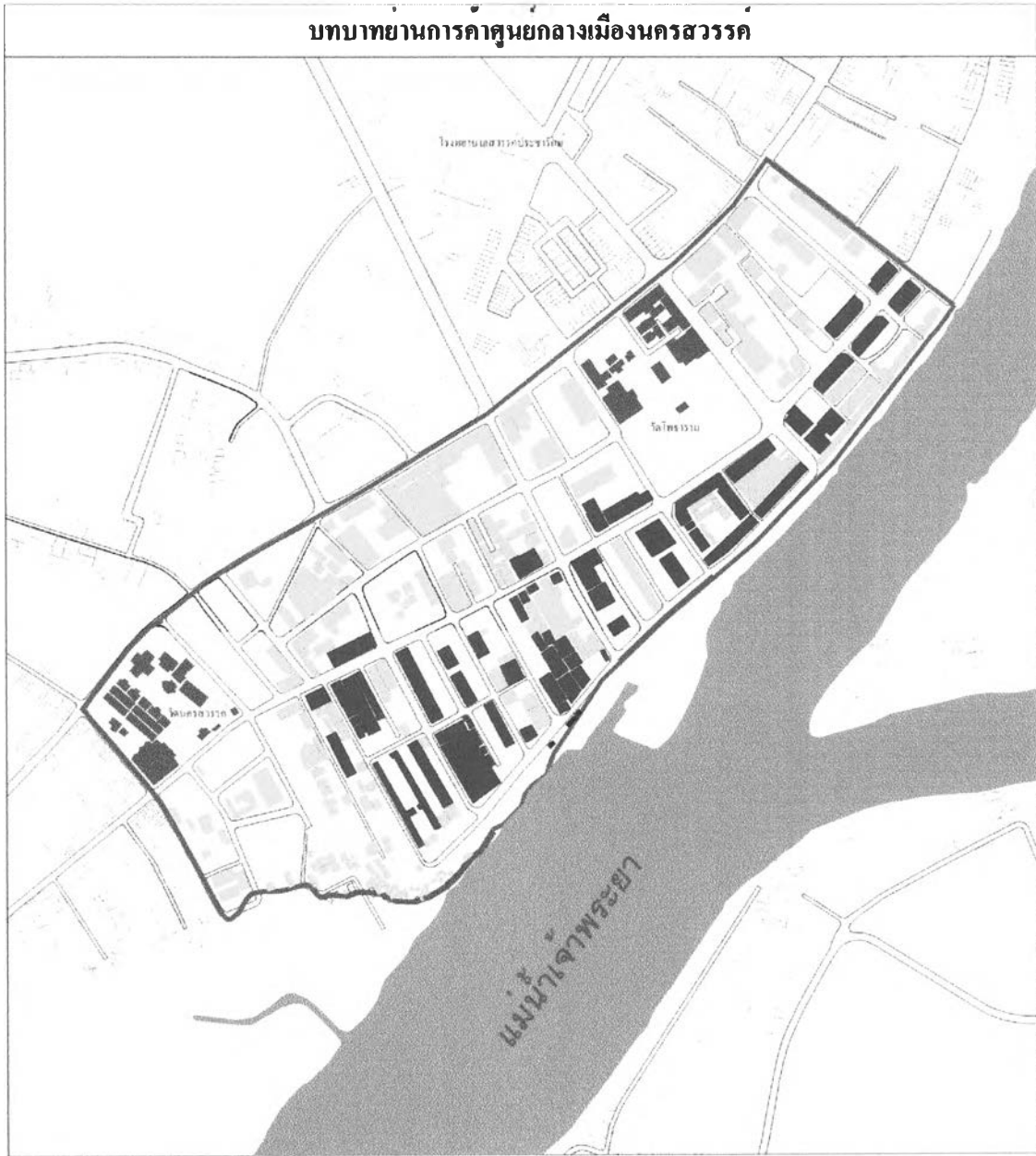
การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ.2509

ลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองนครสวรรค์ในช่วงนี้ ส่วนใหญ่มักจะเป็นการใช้ที่ดินที่ยังคงเป็นพื้นที่ว่างอยู่มาก ซึ่งมีพื้นที่ 2250.80 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.60 ของพื้นที่ทั้งหมด (แผนที่ 3.3) โดยจะมีเป็นพื้นที่สวนซึ่งมีทั้งที่ดินที่มีผู้ครอบครองและที่ว่างเปล่าที่ยังไม่ได้นำมาทำประโยชน์ รองลงมาเป็นพื้นที่แม่น้ำ ถนน ถนนเส้นสำคัญ คือ ถนนโกสีย์ ส่วนการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยกระจายอยู่ทั่วไปโดยมีลักษณะเป็นชุมชนและหนาแน่นในบริเวณย่านการค้า และยังมีสถาบันการศึกษาสำคัญต่างๆ ตั้งอยู่ในพื้นที่อยู่หลายแห่ง เช่น โรงเรียนนครสวรรค์ โรงเรียนสตรี นครสวรรค์ ฯลฯ ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม คือ บริเวณร้านค้าที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณย่านการค้าสำคัญในบริเวณแนวของถนนโกสีย์ ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น เช่น วัด สถานที่ราชการ สวนสาธารณะ ฯลฯ จะกระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาล ดังนั้นในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จึงมีการจัดสรรการใช้ที่ดินหลายประเภทเพื่อให้ประชากรภายในเมืองได้รับประโยชน์จากประกอบกิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าว

ตารางที่ 3-1 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินประเภทต่างๆในเขตเทศบาล ปี พ.ศ.2509

ประเภท	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่พักอาศัย	730.1	15.10
2. พาณิชยกรรม	183.8	3.80
3. อุตสาหกรรม	74.3	1.60
4. เกษตรกรรม	13.5	0.30
5. สวนสาธารณะ/นันทนาการ	14.6	0.30
6. สถานศึกษา	362.4	7.50
7. หน่วยงานของรัฐ	125.9	2.60
8. การศาสนา	169.2	3.50
9. ถนน/แม่น้ำ	902.9	18.70
10. พื้นที่ว่าง	2,250.8	46.60
รวม	4827.5	100

ที่มา : เทศบาลเมืองนครสวรรค์ ,2509

แผนที่ 3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารปี พ.ศ.2509

<p>คำอธิบายสัญลักษณ์</p>			<p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
<p>พื้นที่ศึกษา</p> <p>ถนน ขอบ แม่น้ำ คลอง หาด</p> <p>อาคาร</p>	<p>พักอาศัย</p> <p>พาณิชยกรรม</p> <p>พักอาศัยกึ่งพาณิชยกรรม</p> <p>อุตสาหกรรม</p> <p>คลังสินค้า</p>	<p>สวนสาธารณะ</p> <p>สาธารณูปโภค</p> <p>สถานศึกษา</p> <p>สถาบันศาสนา</p>	

นางสาว ปวีร์เชษฐ์ จิตรมานนท

ที่มา กรมโยธาธิการและผังเมือง

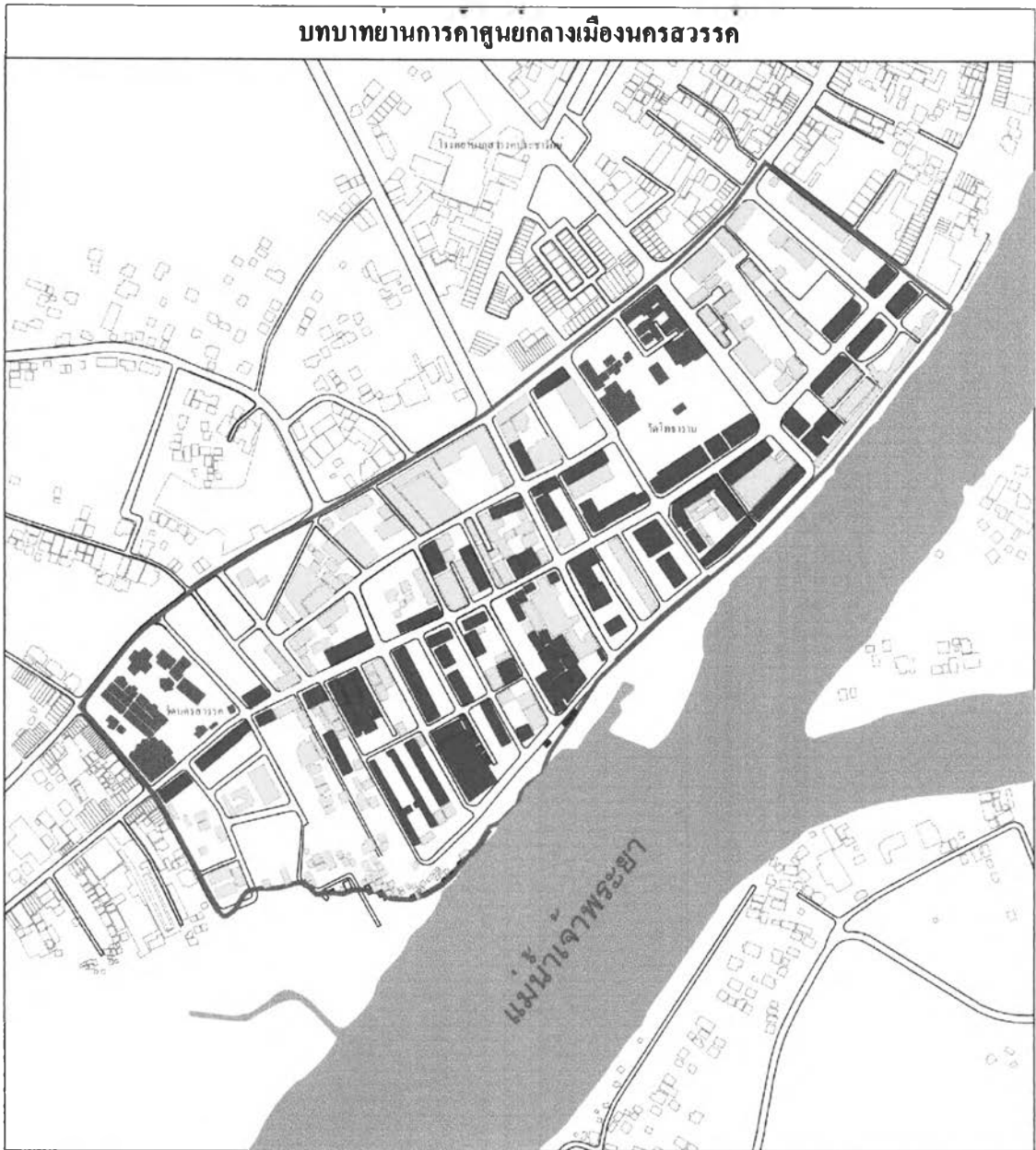
การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ.2525

ลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองนครสวรรค์ปี พ.ศ.2525 ส่วนใหญ่มักจะเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ซึ่งมีพื้นที่ 2,904.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.22 ของพื้นที่ทั้งหมด (แผนที่ 3.4) โดยลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองนครสวรรค์ในช่วงนี้จะเห็นได้ว่าสัดส่วนการใช้พื้นที่ว่างลดลง โดยมีการนำพื้นที่ว่างมาพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่พักอาศัยและพื้นที่พาณิชยกรรม ในส่วนของพื้นที่ถนน มีการตัดถนนเพื่อสร้างเป็นตรอก ซอยมากขึ้น เพื่อเข้าถึงในบริเวณที่มีประชาชนพักอาศัย และเข้าสู่ร้านค้าในบริเวณถนนเส้นสำคัญ คือ ถนนสวรรควิถี ถนนมาตุลี ถนนอรรถวิ ถนนอารักษ์ ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม คือ บริเวณร้านค้าที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณย่านการค้าสำคัญในบริเวณย่านการค้าเก่าบริเวณแนวของถนนโกสีย์แล้วขยายตัวออกไปตามเส้นทางถนนเส้นสำคัญ ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น เช่น สถานที่ราชการ เริ่มกระจายออกไปยังบริเวณต่างๆของเมืองซึ่งไม่ได้กระจุกอยู่ในบริเวณเดียวกัน เช่น ที่ว่าการอำเภอ เทศบาลนครนครสวรรค์ ส่วนสถานที่ศึกษามีการขยายพื้นที่ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงไปตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ว่างที่มีเส้นทางคมนาคมสายสำคัญตัดผ่าน ในส่วนพื้นที่เดิมจึงเปลี่ยนเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชยกรรมเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 3-2 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินประเภทต่างๆในเขตเทศบาล ปี พ.ศ.2525

ประเภท	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่พักอาศัย	2,904.25	29.22
2. พาณิชยกรรม	468.36	4.71
3. อุตสาหกรรม	169.68	1.71
4. เกษตรกรรม	38.27	0.38
5. สวนสาธารณะ/นันทนาการ	971.74	9.78
6. สถานศึกษา	416.36	4.19
7. หน่วยงานของรัฐ	1126.68	11.33
8. การศาสนา	198.41	2.00
9. ถนน/แม่น้ำ	1,862.18	18.73
10. พื้นที่ว่าง	1,784.26	17.95
รวม	9940.19	100

ที่มา : เทศบาลเมืองนครสวรรค์ ,2525

แผนที่ 3.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารปี พ.ศ.2525

<p><u>สัญลักษณ์</u></p> <p>พื้นที่สีเทา</p> <p>ถนน ซอย</p> <p>แม่น้ำ คลอง ห้วย</p> <p>อาคาร</p>			<p>ที่อาศัย</p> <p>พาณิชย์กรรม</p> <p>ที่อาศัยกึ่งพาณิชย์</p> <p>อุตสาหกรรม</p> <p>คลังสินค้า</p>	<p>สถานราชการ</p> <p>สาธารณูปโภค</p> <p>สถานศึกษา</p> <p>สถาบันศาสนา</p>	<p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>นางสาว ปรีดีวิษ ใจกรมเทพ</p>
<p>ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง</p>					

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ.2545

ลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองนครสวรรค์ส่วนใหญ่มักจะเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ซึ่งมีพื้นที่ 5739.29 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.26 ของพื้นที่ทั้งหมด (แผนที่ 3.5) และมักจะมีการใช้ประโยชน์ที่ดินผสมผสานกันระหว่างการใช้เป็นที่อยู่อาศัยและเพื่อการพาณิชย์กรรม เช่น บริเวณย่านพาณิชย์กรรมที่เป็นศูนย์รวมของร้านค้าประเภทต่างๆ โดยใช้พื้นที่ชั้นบนเป็นที่พักอาศัย และชั้นล่างเพื่อทำการค้า เป็นต้น ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่นก็จะเป็นการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา สวนสาธารณะ ฯลฯ

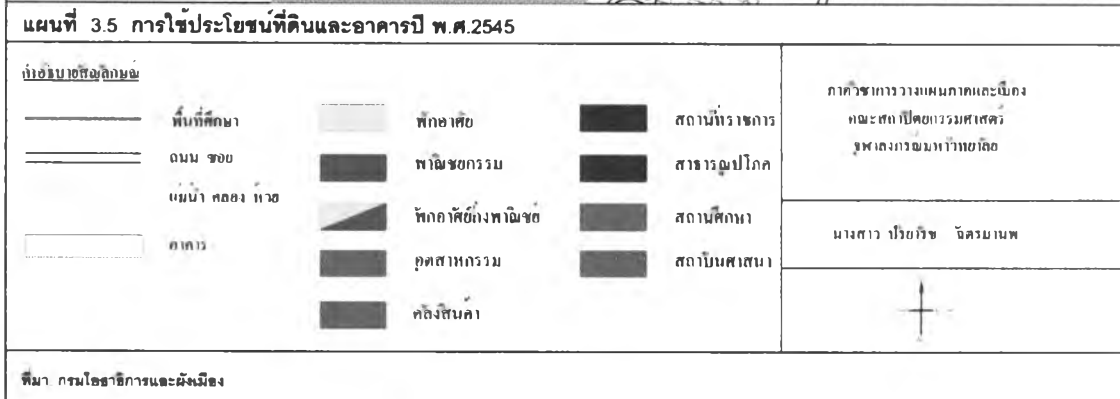
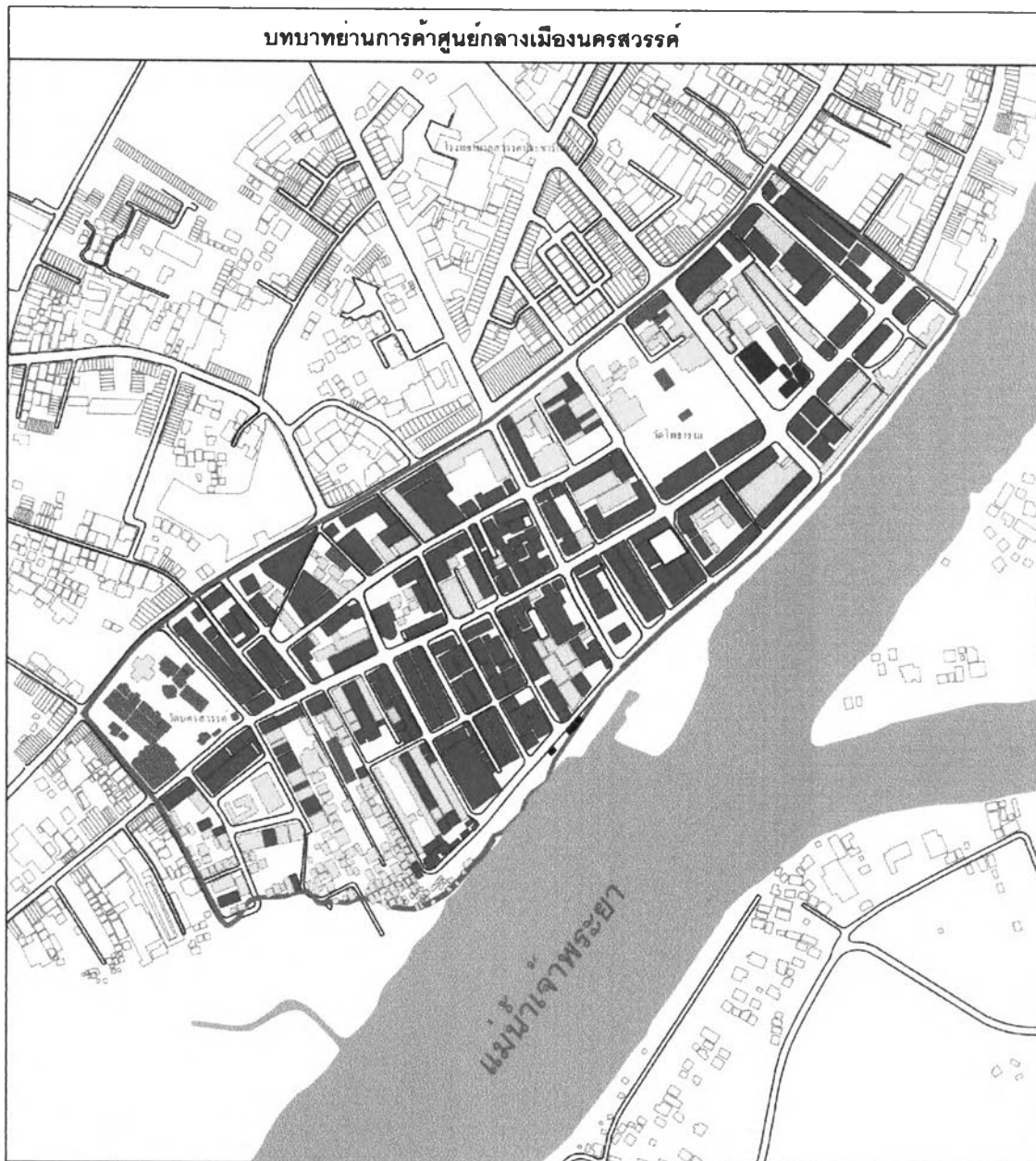
ดังนั้นในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จึงมีการจัดสรรการใช้ที่ดินหลายประเภท เพื่อให้ประชากรภายในเมืองได้รับประโยชน์จากประกอบกิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าว จากการที่เป็นที่ตั้งของสถานที่ต่างๆที่มีความสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้มีประชากรอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวอย่างหนาแน่นและมักกระจุกตัวบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงและแม่น้ำเจ้าพระยา

ตารางที่ 3-3 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินประเภทต่างๆในเขตเทศบาล ปี พ.ศ.2545

ประเภท	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่พักอาศัย	5,739.29	33.26
2. พาณิชยกรรม	976.48	5.61
3. อุตสาหกรรม	277.68	1.60
4. เกษตรกรรม	63.27	0.36
5. สวนสาธารณะ/นันทนาการ	1806.73	10.37
6. สถานศึกษา	291.11	1.67
7. หน่วยงานของรัฐ	1729.67	9.33
8. การศาสนา	233.61	1.34
9. ถนน/แม่น้ำ	3,297.18	18.93
10. พื้นที่ว่าง	2,949.73	16.93
รวม	17,418.75	100

ที่มา : เทศบาลนครนครสวรรค์ ,2545

ดังนั้นลักษณะย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์จึงมีลักษณะของเมืองที่ขยายตัวออกไปจากศูนย์กลางความเจริญ คือ บริเวณย่านการค้าศูนย์กลาง (ย่านการค้าเก่า) และขยายตัวออกไปตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก คือ ถนนโกสีย์ ถนนสวรรควิถี ฯลฯ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความเจริญแผ่ขยายไปตามบริเวณต่างๆของเมืองทำให้เกิดแหล่งชุมชนที่มีคนอาศัยเพิ่มขึ้น

ในหลายบริเวณ เช่น บริเวณตรอกนายวอ (ซึ่งมีหอพักเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก) บริเวณริมแม่น้ำปิง (ซึ่งมีโครงการบ้านจัดสรรหลายโครงการ) เป็นต้น

ซึ่งรูปแบบของการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษาสามารถอธิบายได้กล่าวว่า Homer Hoyt Sector Theory) โดยทฤษฎีนี้ได้พัฒนามาจาก “Concentric Zone” โดยที่เมืองจะขยายตัวออกไปจากศูนย์ความเจริญ แล้วขยายตัวออกไปตามเส้นทางคมนาคมสู่ออกนอกของเมือง

3.2.2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆในเขตเมืองนครสวรรค์

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครสวรรค์มีลักษณะผสมผสาน มีกิจกรรมหลายประเภทปะปนกัน (Mixed – use) โดยลักษณะการตั้งถิ่นฐานหรือการใช้ที่ดินของชุมชนจะเกาะกลุ่มหนาแน่นมากบริเวณตอนกลางและด้านตะวันออกบริเวณริมแม่น้ำในเขตเทศบาล (แผนที่ 3.6) โดยมีการแบ่งประเภทของการใช้ที่ดิน ได้ดังนี้

การใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย

พื้นที่สำหรับอยู่อาศัยมีการกระจุกตัวอย่างหนาแน่นในเขตเทศบาลและถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างชุมชน โดยจะมีลักษณะเป็นบ้านพักอาศัย ทาวน์เฮ้าส์ หอพัก แฟลต ฯลฯ มีลักษณะเป็นอาคาร 2-3 ชั้น ซึ่งมักจะตั้งอยู่บริเวณแหล่งชุมชนที่มีสถานที่สำคัญอยู่ เช่น โรงพยาบาล สถานศึกษา เป็นต้น ส่วนพื้นที่โดยรอบมีการกระจายตัวอย่างเบาบางปนไปกับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น ซึ่งเขตที่พักอาศัยกระจายอยู่ในบริเวณต่างๆ ดังนี้

- 1) บริเวณตลาดปากน้ำโพ ซึ่งอยู่ในย่านการค้า ส่วนใหญ่มักจะเป็นอาคารพาณิชย์
- 2) พื้นที่บริเวณถนนสวรรคตซึ่งติดกับสถานที่ราชการ เป็นย่านที่พักอาศัยที่มีความหนาแน่นต่ำ ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักของข้าราชการและชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง
- 3) พื้นที่บริเวณถนนสวรรคตริมน้ำเจ้าพระยา เป็นที่พักอาศัยความหนาแน่นสูงในบริเวณริมถนนที่ติดกับย่านการค้า

การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม

ในส่วนของพื้นที่การค้าและพาณิชยกรรมนั้น พื้นที่การค้าหลักของชุมชนจะเกาะกลุ่มหนาแน่นบริเวณริมฝั่งแม่น้ำตั้งแต่บริเวณตอนเหนือของริมเขื่อนแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณโดยรอบวัดนครสวรรค์และวัดโพธาราม นอกจากนี้มีการกระจายตัวตามถนนสายหลักในเมือง เช่น ถนนสวรรควิถี ถนนโกสีย์ ถนนอรรถกวี ถนนมาตุลี เป็นต้น ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางการค้าและบริการที่สำคัญของชุมชนและเป็นบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุดโดยมีการปลูกสร้างอาคารหนาแน่น ประกอบด้วยห้องแถว อาคารพาณิชย์ อาคารพักอาศัย ห้างสรรพสินค้า ตลาดสด โรงแรม ธนาคาร และร้านค้าต่างๆ โดยอาคารเหล่านี้มีอายุการใช้งานมากกว่า 10 ปีขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่

การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า

ในพื้นที่ศึกษามีการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น การผลิตอาหารน้ำดื่ม ขนมของฝาก เป็นต้น โดยมีการใช้ตึกแถวชั้นล่างเป็นที่ขายสินค้าและใช้ชั้นบนในการผลิต นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ เช่น อู่ซ่อมรถ ร้านเคอะพินส์ ร้านประดับยนต์ เป็นต้น ส่วนการใช้พื้นที่เพื่อเป็นโกดังสินค้านั้นมักจะเป็นที่เก็บสินค้าของร้านค้าขนาดใหญ่ ซึ่งจะอยู่ใกล้ๆ กับบริเวณที่ตั้งของร้านค้าและโรงงานนั้นๆ ส่วนใหญ่มักเป็นโกดังเก็บสินค้าประเภทสินค้าอุปโภคบริโภคและวัสดุก่อสร้าง

การใช้ที่ดินประเภทนันทนาการ

สถานที่ใช้พักผ่อนหย่อนใจในย่านใจกลางเมืองที่สำคัญ คือ อุทยานสวรรค์ ซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมด้านการกีฬา การวาดรูประบายสี การให้อาหารสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสวนสาธารณะขนาดเล็กกระจายอยู่ตามบริเวณต่างๆ ของเมือง เช่น สระจันทร์ สนามเด็กเล่นของเทศบาล เป็นต้น

3.2.2.2 ข้อจำกัดในการใช้ที่ดินเมืองนครสวรรค์

บริเวณที่มีข้อจำกัดในบริเวณใกล้ชุมชนเมืองในปัจจุบัน คือ สภาพภูมิประเทศพื้นที่ใกล้คลังเชื้อเพลิงและที่ดินที่เป็นของรัฐ ซึ่งเป็นที่ดินโดยส่วนใหญ่ในเมืองที่ไม่สามารถนำมาพัฒนาได้เนื่องจากถูกยึดครองโดยหน่วยงาน ในส่วนที่เป็นข้อจำกัดของภูมิประเทศ คือ พื้นที่เป็น

เนินเขาและภูเขา ซึ่งอยู่ในตัวเมืองทางด้านเหนือและด้านใต้ของเมืองและพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มต่ำ บึง และหนองน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ด้านตะวันออกซึ่งเป็นที่ลุ่มต่ำมากและที่ลุ่มแม่น้ำ ด้วยเหตุผลจำกัดของลักษณะสภาพที่ดิน และการที่รัฐเป็นเจ้าของที่ดินส่วนใหญ่ที่กินที่ดินเปล่าไว้เป็นจำนวนมาก โดยมีได้ใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาและจัดที่อยู่อาศัยตามความจำเป็นที่มีอยู่จริงของเมือง ที่มีการเติบโตอยู่อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดชุมชนทั้งที่ถูกกฎหมาย ชุมชนที่มีสภาพสิทธิไม่ชัดเจนและชุมชนบุกรุกในที่ดินของรัฐ

3.2.3 การคมนาคมขนส่งในเขตเมืองนครสวรรค์

สามารถใช้เส้นทางติดต่อภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งมีทั้งทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีโครงข่ายและระบบคมนาคม ประกอบด้วยเส้นทางต่างๆ ดังต่อไปนี้ (แผนที่ 3.7)

- ก) ทางหลวงแผ่นดิน ที่เชื่อมระหว่างจังหวัดโดยเป็นเส้นทางหลักสำคัญ ได้แก่
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) จากกรุงเทพฯผ่านนครสวรรค์ไปสิ้นสุดที่เชียงราย เป็นเส้นทางหลักและสายดั้งเดิมที่ใช้ในการคมนาคมเชื่อมระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง เส้นทางสายนี้เป็นถนน 4 เลน ปัจจุบันได้ขยายไปถึงจังหวัดเชียงใหม่
 - ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 (บางปะอิน - นครสวรรค์) เป็นเส้นทางที่แยกออกจากทางหลวงหมายเลข 1 เริ่มต้นจากอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลัดสู่นครสวรรค์เส้นทางสายนี้เป็นถนน 4 เลนทำให้การเดินทางสู่จังหวัดนครสวรรค์สะดวกและรวดเร็วมาก เส้นทางนี้เชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 1 ที่จังหวัดนครสวรรค์มุ่งสู่จังหวัดเชียงราย
 - ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 (นครสวรรค์-พิษณุโลก) เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างจังหวัดนครสวรรค์กับจังหวัดพิษณุโลก โดยผ่านทางอำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอบรรพตพิสัย ออกทางอำเภอโพทะเลของจังหวัดพิจิตรไปสู่จังหวัดพิษณุโลก ทำให้การติดต่อไปยังจังหวัดพิษณุโลกและพิจิตรสะดวกรวดเร็วขึ้นมาก (ระยะทางประมาณ 131 กิโลเมตร)
- ข) ทางหลวงแผ่นดินที่เชื่อมระหว่างเมืองกับอำเภอ สายสำคัญมีดังนี้
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3005 เป็นทางหลวงที่เชื่อมอำเภอเมืองนครสวรรค์กับอำเภอโกรกพระ
 - ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3001 เป็นทางหลวงที่เชื่อมอำเภอเมืองนครสวรรค์กับอำเภอชุมแสง
 - ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1182 เป็นทางหลวงที่เชื่อมอำเภอเมืองนครสวรรค์กับอำเภอบรรพตพิสัย

ค) ถนนสายสำคัญในเขตย่านการค้าเมืองนครสวรรค์ มีดังนี้

- ถนนโกสีย์ เป็นถนนสายสำคัญที่ใช้ในย่านการค้าใจกลางเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของร้านค้าประเภทต่างๆและยังเป็นถนนที่เชื่อมต่อกับถนนสายย่อยที่เป็นที่ตั้งของตลาดสดเทศบาล และมักมีการจราจรติดขัดเนื่องจากมีการสัญจรของประชาชนโดยยานพาหนะประเภทต่างๆเป็นจำนวนมาก เช่น รถยนต์ส่วนบุคคล รถมอเตอร์ไซด์ รถสามล้อ รถสองแถว เป็นต้น และอีกประการหนึ่ง คือ จุดตัดที่มีสัญญาณไฟจราจรบริเวณทางแยกมีมาก ทำให้มีการหยุดรอสัญญาณไฟจราจรบ่อยครั้ง

- ถนนอรรถกวี เป็นถนนที่ตั้งในแนวทิศทางเดียวกับถนนมาตุลี เป็นที่ตั้งของโรงพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล แฟลตของบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงร้านค้าต่างๆ สถานบันเทิง โรงแรม และไปบรรจบกับถนนโกสีย์บริเวณสี่แยกไฟแดงที่ทำการประชณียนครสวรรค์

- ถนนมาตุลี เป็นถนนที่แยกกับถนนอรรถกวีบริเวณเชิงเขาบก (ใกล้กับที่ตั้งของเทศบาลนครนครสวรรค์) เป็นถนน 2 เลน ถนนสายนี้เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอเมืองนครสวรรค์ ร้านค้าต่างๆและคลินิกแพทย์จำนวนมาก

- ถนนอารักษ์ เป็นถนนสายย่อยมี 2 เลน อยู่ด้านข้างของโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ มีตลาดสด ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆตั้งอยู่ มักจะมีปัญหาในการจอดรถซื้อของทำให้เกิดขบวนการจราจร และการขาดแคลนที่จอดรถ

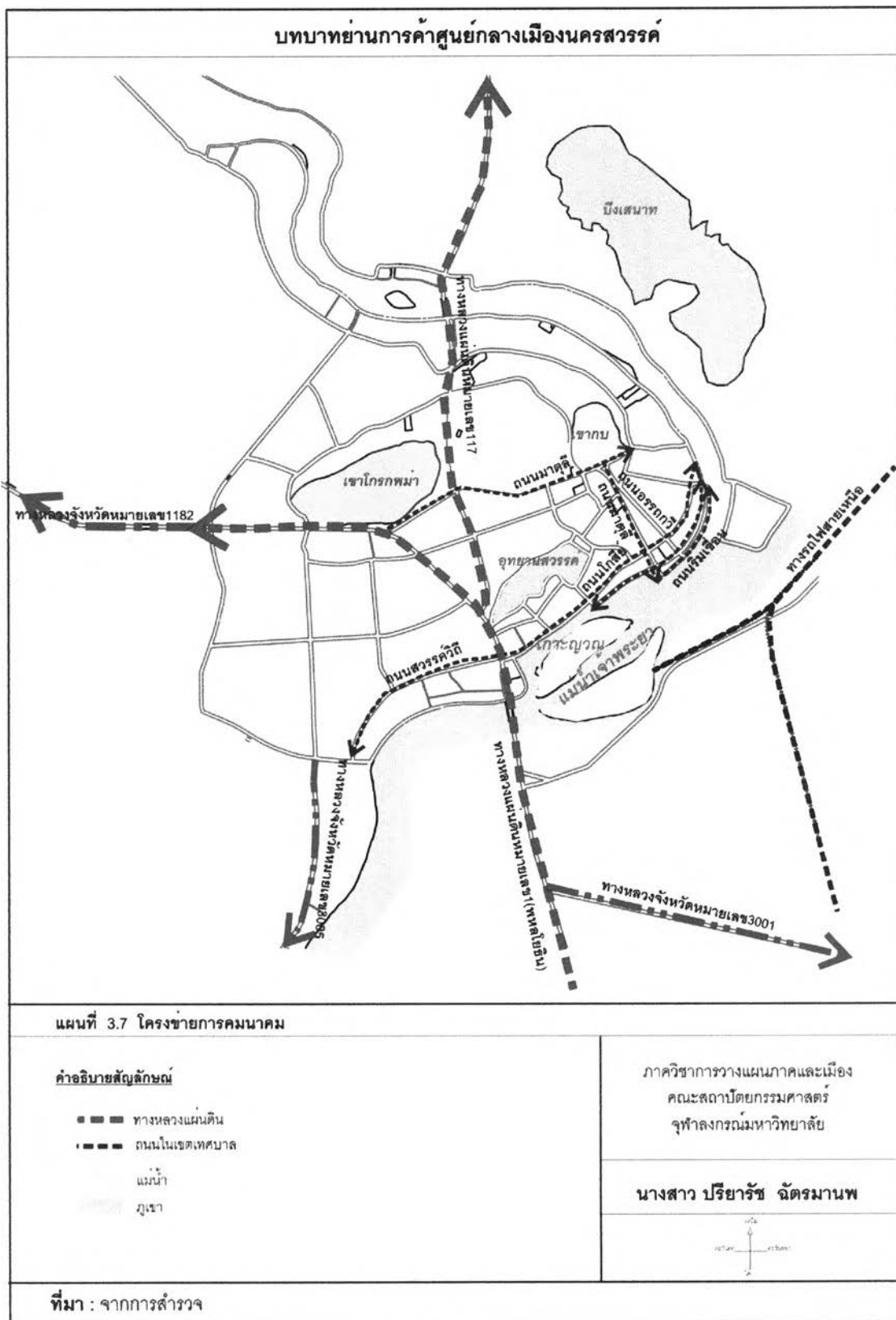
- ถนนสุชาดา เป็นถนนสายย่อยที่มีการเดินทางเดียวและเป็นเส้นทางการเดินรถของรถสองแถวที่จะเข้ามาในตลาด เป็นที่ตั้งของร้านค้าต่างๆ ห้างสรรพสินค้า และมักจะมีรถบรรทุกจอดรอส่งของในบริเวณนี้บ่อยครั้ง

- ถนนสวรรควิถี เป็นถนนสายหลักที่แยกมาจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 บริเวณแยกสะพานเดชาติวงศ์ ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเส้นทางที่เข้าสู่ตัวเมืองนครสวรรค์ และเป็นเส้นทางสายสำคัญทางด้านธุรกิจการค้า โดยจะมีสถานศึกษาและร้านค้าประเภทต่างๆตั้งอยู่ทั้งสองฝั่งของถนน และมีถนนสายย่อยเชื่อมไปสู่ถนนโดยรอบอุทยานสวรรค์ได้

การขนส่งสาธารณะในชุมชน มีบริการขนส่งด้วยยานพาหนะ 4 ประเภท คือ สามล้อถีบ สามล้อเครื่อง จักรยานยนต์รับจ้าง รถโดยสารขนาดเล็ก(รถสองแถว)

1. สามล้อถีบ สามล้อเครื่อง จะให้บริการในพื้นที่ใกล้ๆที่สำคัญในตัวเมือง โดยคิดอัตราค่าโดยสาร 10-20 บาท/เที่ยว (แล้วแต่การตกลงกัน)

2. จักรยานยนต์รับจ้าง จะให้บริการในพื้นที่ระหว่างจุดจอดรถที่สำคัญ เช่น สถานีขนส่ง หน้าศูนย์การค้า ชุมชนพักอาศัย โดยคิดอัตราค่าโดยสารต่อเที่ยวตามที่มีการตกลงกัน

3. รถโดยสารขนาดเล็ก(รถสองแถว) เส้นทางที่รถสองแถววิ่งผ่านจะเชื่อมกัน และครอบคลุมเขตพื้นที่เมืองโดยเฉพาะบริเวณสถานที่สำคัญในเขตเทศบาล เช่น โรงพยาบาล สถานศึกษา สถานีขนส่ง วัด สถานีรถไฟ ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น กับบริเวณย่านการค้า ศูนย์กลาง โดยคิดอัตราค่าโดยสาร 6 บาท/เที่ยว สำหรับผู้โดยสารธรรมดา และ 3 บาท/เที่ยว สำหรับนักเรียน นักศึกษาที่แต่งกายในเครื่องแบบ ซึ่งส่วนใหญ่รถโดยสารจะวิ่งตลอดทั้งวัน

4. เรือข้ามฟาก การให้บริการเรือข้ามฟากจะมีตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงประมาณ 19.00 น. โดยคิดอัตราค่าโดยสารประมาณ 5 บาท / เที่ยว โดยใช้เรือขนาดเล็กขนผู้โดยสาร ประมาณ 10 – 13 คน การสัญจรโดยเรือข้ามฟาก ในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นมีอยู่ 2 บริเวณ คือ

- 1.ท่าเรือจ้ง (ระหว่างถนนเลียบริมแม่น้ำกับศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่เทพารักษ์)
- 2.บริเวณริมแม่น้ำปิงกับเกาะยม

3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษา

3.3.1 การพาณิชย์กรรมและการบริการ

3.3.1.1 สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม

Berry and Horton กล่าวว่า รูปแบบการค้าในประเทศไทย แบ่งเป็น 2 ประเภท ใหญ่ๆ ได้แก่

1. การค้าแบบดั้งเดิม (Traditional Trade) มีตลาดสดเป็นศูนย์กลาง รายรอบ ด้วยร้านค้าตึกแถว รวมทั้งมีหาบเร่แผงลอยตั้งอยู่บริเวณถนนในตลาดและด้านหน้าของร้านค้า (แผนที่ 3.8)

(ก) ตลาด

1) ตลาดสด ตลาดในเขตย่านการค้าเก่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่หลายแห่ง เช่น ตลาดตรอกซุนหงษ์ ตลาดสดเทศบาล ตลาดบ่อนไก่ ตลาดโกสีย์นคร เป็นต้น โดยทั้งหมดได้ตั้งอยู่ใกล้บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตามแนวของถนนโกสีย์ เป็นแหล่งขายอาหารสด ผัก ผลไม้ ดอกไม้ ฯลฯ โดยมีการลำเลียงสินค้าทางรถกระบะจากตลาดใหญ่ในกรุงเทพฯเข้ามาขาย โดยกิจกรรมการค้าจะคึกคักในช่วงเช้ามีด ส่วนในช่วงบ่ายและเย็น การเข้ามาจับจ่ายสินค้าจะน้อยลง

- ตลาดริมน้ำ (ตลาดโต้รุ่ง) ตั้งอยู่ถนนริมเขื่อนริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่บริเวณที่ติดกับโรงไฟฟ้าน้ำแข็งไปจนถึงบริเวณซอยของธนาคารกรุงไทย ส่วนใหญ่เป็นตึกแถว 3 ชั้นขึ้นไปที่ใช้เพื่อการพาณิชย์กรรมและที่พักอาศัย สภาพอาคารค่อนข้างเก่า

- ตลาดบ่อนไก่ ตั้งอยู่ในย่านเดิมที่มีการพนันชนไก่ เป็นตลาดเก่าแก่เกิดขึ้นมาประมาณ 30 กว่าปี ตั้งอยู่บริเวณใกล้โรงไฟฟ้าน้ำแข็ง ด้านในของตลาดช่วงเช้า มีหาบเร่มาตั้งขายสินค้าตั้งอยู่เต็มพื้นที่ มีการตั้งแผงขายเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อหมู แผงขายของชำ โดยมีการเสียด่าเช่าแผงประมาณ 20 บาทต่อวันในช่วงเย็นจะมีเฉพาะแผงขายผลไม้เท่านั้น มีการสร้างตึกแถวโดยรอบตลาดซึ่งมีการปะปนกันระหว่างอาคารรูปแบบเก่าและอาคารรูปแบบใหม่ที่มีการปรับปรุงแล้ว ในปัจจุบันถือเป็นตลาดสดที่มีบทบาทสำคัญมากกว่าแห่งอื่นในพื้นที่ศึกษา

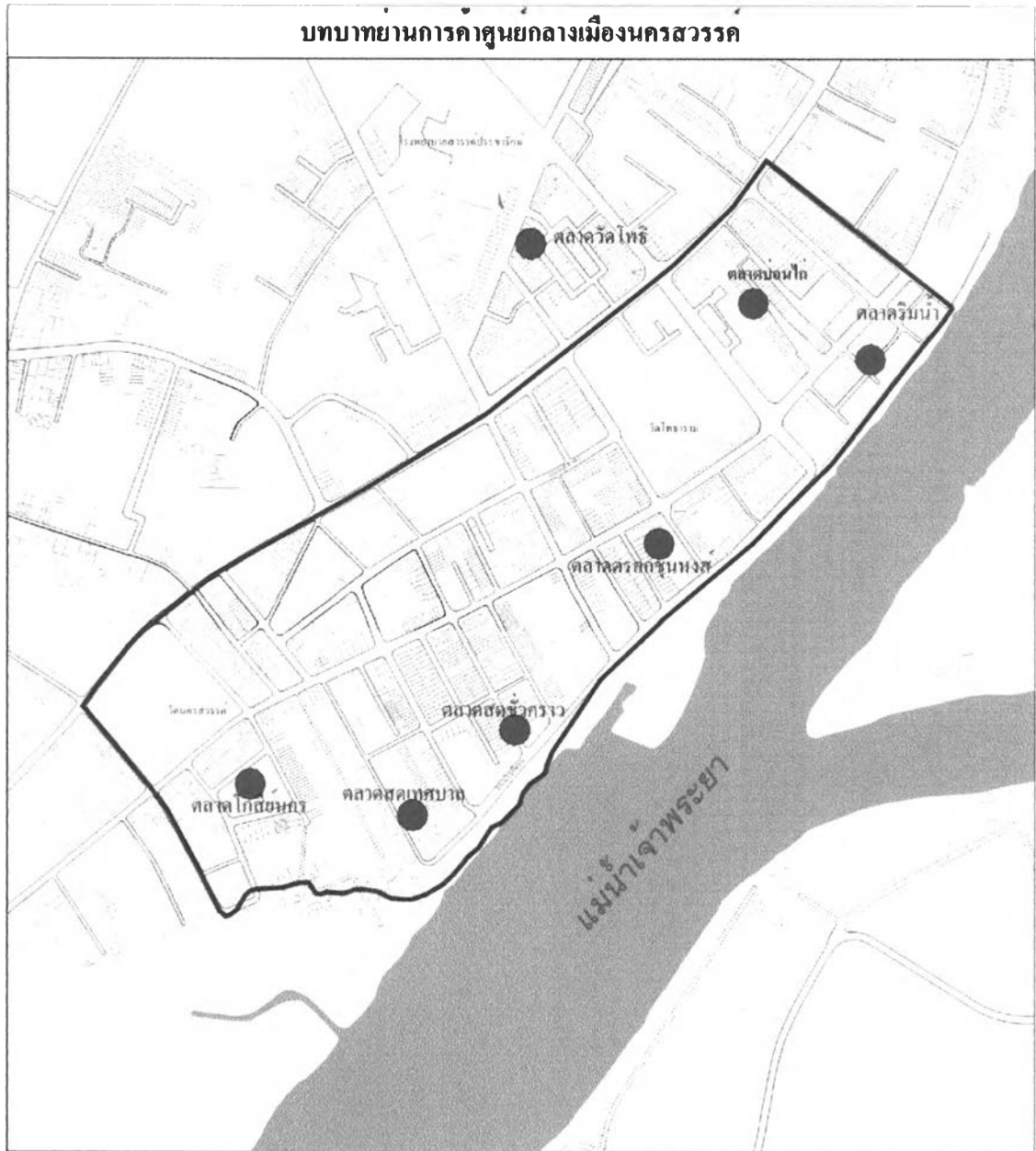
- ตลาดตรอกซุนหงษ์ ผู้ที่ก่อตั้งตลาดซุนหงษ์ คือ นายไต้เห่า เป็นชาวจีนโดยสร้างตลาดเพื่อให้เช่าพื้นที่ขายของ ส่วนสินค้าที่ขาย คือ ของสด เช่น ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ เป็นต้น ผู้คนที่เข้ามาซื้อของก็จะเป็นทั้งคนที่อื่นและคนในตลาด แต่ผู้คนที่อาศัยอยู่ที่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ย่านตรอกซุนหงษ์มีสินค้าที่เป็นของคนจีนขาย เช่น ขนมไหว้เจ้า ขนมแต่งงานของคนจีน อาหารจีนโบราณ เครื่องไหว้เจ้า เป็นต้น ส่วนสาเหตุที่ทำให้ตรอกซุนหงษ์เริ่มค้าขายได้น้อยลง เพราะเริ่มมีการเปิดตลาดใหม่ เช่น ตลาดบ่อนไก่ ตลาดเทศบาล โดยในปัจจุบันยังคงความเป็นย่านการค้าเก่าอยู่ ซึ่งสังเกตได้จากร้านค้าที่ตั้งยังคงสภาพเดิมอยู่

- ตลาดสดเทศบาล เป็นตลาดสดที่มีตัวอาคารอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม โดยมีกิจกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าถึงช่วงเย็น โดยมีการขายของสด ผัก ผลไม้ โดยการตั้งแผงในตลาดและการจอดขายท้ายรถ ซึ่งในบริเวณนี้มีร้านค้าตึกแถวตั้งอยู่เป็นจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น ข้าวสาร ขนมเหล้า เบียร์ ฯลฯ ซึ่งจำหน่ายทั้งปลีกและส่ง

- ตลาดสดชั่วคราว เป็นตลาดสดที่ขยายออกมาจากตลาดสดเทศบาล ตั้งอยู่บริเวณถนนริมเขื่อนริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีกิจกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าถึงช่วงเย็น มีการขายของสด ผัก โดยมีการตั้งแผงและมีร่มกันแดดกาง เป็นแนวยาวตามพื้นที่ถนน

- ตลาดวัดโพธิ์ ตั้งอยู่ถนนอารักษ์ใกล้กับบริเวณโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ เป็นตลาดขายอาหารสำเร็จรูป มีร้านอาหารที่มีชื่อ คือ ร้านข้าวต้มนายเจือ ตลอดทั้งวันจะมีการตั้งแผงขายกับข้าวให้บริการ รวมทั้งมีการตั้งแผงของสินค้าประเภทต่างๆตามแนวของถนน

- ตลาดโกสีย์นคร ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ประมาณ 10 กว่าไร่ โดยที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดนครสวรรค์ โดยบริเวณนี้เดิมเคยเป็นแหล่งชุมชนเสื่อมโทรมที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในนครสวรรค์ โดยมีบ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี แหล่งรับซื้อของโจร ฯลฯ ดังนั้นเจ้าอาวาสวัดนครสวรรค์ในสมัยนั้นจึงมีแนวคิดที่จะปรับปรุงพื้นที่บริเวณดังกล่าวให้เจริญขึ้น โดยให้

แผนที่ 3.8 สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม (แบบดั้งเดิม)

<p>คำอธิบายสัญลักษณ์</p> <p>————— พื้นที่ศึกษา</p> <p>————— ถนน ซอย</p> <p>————— แม่น้ำ คลอง ห้วย</p> <p>————— เขต</p>	<p>ตลาด</p>	<p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
		<p>นางสาว เวโรรัช จิตรมานพ</p>
<p>ที่มา จากการสำรวจ</p>		

เอกชนเข้ามาดำเนินการในการปรับปรุงพื้นที่ซึ่งแล้วเสร็จประมาณปี พ.ศ.2534 โดยสร้างเป็นตึกแถวโดยรอบพื้นที่เพื่อให้เช่าในการค้าขาย และในส่วนตรงกลางของพื้นที่ได้จัดสรรให้เป็นสำนักงานโครงการ ตลาดสด และพื้นที่จอดรถ ซึ่งสินค้าที่ขายก็จะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ของสด ฯลฯ ภายในตลาดส่วนใหญ่เป็นตึกแถว 3 ชั้นขึ้นไป ที่ใช้เพื่อการพาณิชย์และพักอาศัย

2) ตลาดนัด เป็นกลุ่มร้านค้าแผงลอยบรรทุกสินค้าต่างๆ เช่น สินค้าอุปโภคบริโภคไปขายตามแหล่งชุมชนสำคัญต่างๆ โดยมีการรวมตัวของกันในกลุ่มชุมชนสำคัญต่างๆ บริเวณชานเมือง ซึ่งมีพื้นที่กว้างสำหรับการเป็นสถานที่ขายสินค้า ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนชานเมืองดังต่อไปนี้

- ตลาดนัดคลองถม เปิดขายทุกวันจันทร์ อยู่บริเวณไม่ไกลจากตลาดสะพานดำ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีคนพักอาศัยบริเวณหอพักซึ่งตั้งอยู่ในซอยทนายวอ เนื่องจากไม่ไกลจากสถานที่ศึกษาและสถานที่ทำงานซึ่งมีทั้งสถานที่ราชการและบริษัทเอกชนซึ่งตั้งอยู่หลายแห่งบริเวณสองข้างของริมถนนสวรรควิถี

- ตลาดนัดนวนรินทร์ เปิดขายวันอังคารและวันศุกร์ ขายสินค้าหลายประเภททั้งของใช้ในครัวเรือน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ฯลฯ

- ตลาดนัดหน้าค่ายจิรประวัติ อยู่บริเวณหน้าค่ายจิรประวัติ ขายเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ สินค้าที่ขายมีหลากหลายทั้งของใช้ในครัวเรือน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร ฯลฯ

- ตลาดริมปิง เป็นตลาดสดที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งตั้งอยู่บริเวณสะพานข้ามไปจังหวัดพิษณุโลก ขายสินค้าประเภทผักสดและผลไม้ ขายส่งให้กับพ่อค้าและแม่ค้าเพื่อนำไปจำหน่ายต่อแก่ผู้บริโภค

(ข) ร้านค้าริมถนน มักจะตั้งอยู่บริเวณริมสองข้างทางของถนนสายสำคัญ เช่น ถนนสวรรควิถี ถนนโกสีย์ ถนนมาตุลี เป็นต้น โดยส่วนใหญ่มักเป็นตึกแถวและอาคารพาณิชย์ที่มีความสูงตั้งแต่ 2 ชั้นขึ้นไป โดยชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัยและชั้นล่างใช้เป็นร้านค้า ส่วนประเภทของสินค้าที่ขายเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ร้านอาหาร ฯลฯ และร้านค้าที่มีสินค้าประเภทเดียวกันจะตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน

(ค) หาบเร่แผงลอย มักจะตั้งอยู่บริเวณที่ใกล้กับตลาดสด เช่น ตลาดชุมชนหงษ์ ตลาดสดเทศบาล เป็นต้น ซึ่งในช่วงเช้ามีตั้งแต่ช่วงเย็นจะขายสินค้าประเภทอาหารสด ผัก ผลไม้ ดอกไม้ ฯลฯ ช่วงกลางวันบริเวณริมแม่น้ำจะเป็นตลาดขายเสื้อผ้า ส่วนในตอนกลางคืนจะเป็นการขายอาหารคาวหวาน และขายเสื้อผ้าแฟชั่น เครื่องประดับ ของใช้ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

2.การค้าแบบสมัยใหม่ (Modern Trade)

(ก) ร้านสะดวกซื้อ (Convenience Store หรือ Minimart) เป็นร้านค้าปลีกขนาดเล็ก ซึ่งมีการให้บริการประชาชนในรูปแบบร้านสะดวกซื้อ มีอยู่หลายแห่ง เช่น Seven Eleven , AmPm , Familymart เป็นต้น โดยเริ่มเปิดให้บริการในปี พ.ศ.2538 และมีการเข้ามาในตั้งในเขตย่านการค้าศูนย์กลางเมืองอยู่หลายแห่ง โดยมีการขยายสาขาอย่างรวดเร็ว ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ในเขตพื้นที่ศึกษา เปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง ส่วนทำเลที่ตั้งมักจะต้องอยู่ปากซอยหรือหัวถนนในระยะรัศมี 300-500 เมตร จากบริเวณที่เป็นแหล่งชุมชนที่มีผู้พักอาศัยอยู่มากและใกล้กับสถานที่สำคัญต่างๆ ที่ประกอบกิจกรรมการค้าหนาแน่นและเป็นเส้นทางผ่านเวลาไปทำงานหรือเลิกงาน เช่น ตลาดสถานศึกษา โรงพยาบาล สถานที่ราชการ ฯลฯ โดยสินค้าที่จำหน่ายจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน การเลือกซื้อเป็นแบบช่วยเหลือตัวเองมักเปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง และมีการจัดทำโฆษณาและโปรโมชั่นต่างๆ เพื่อดึงดูดให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการ เพื่อบริการลูกค้าที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง (แผนที่ 3.9)

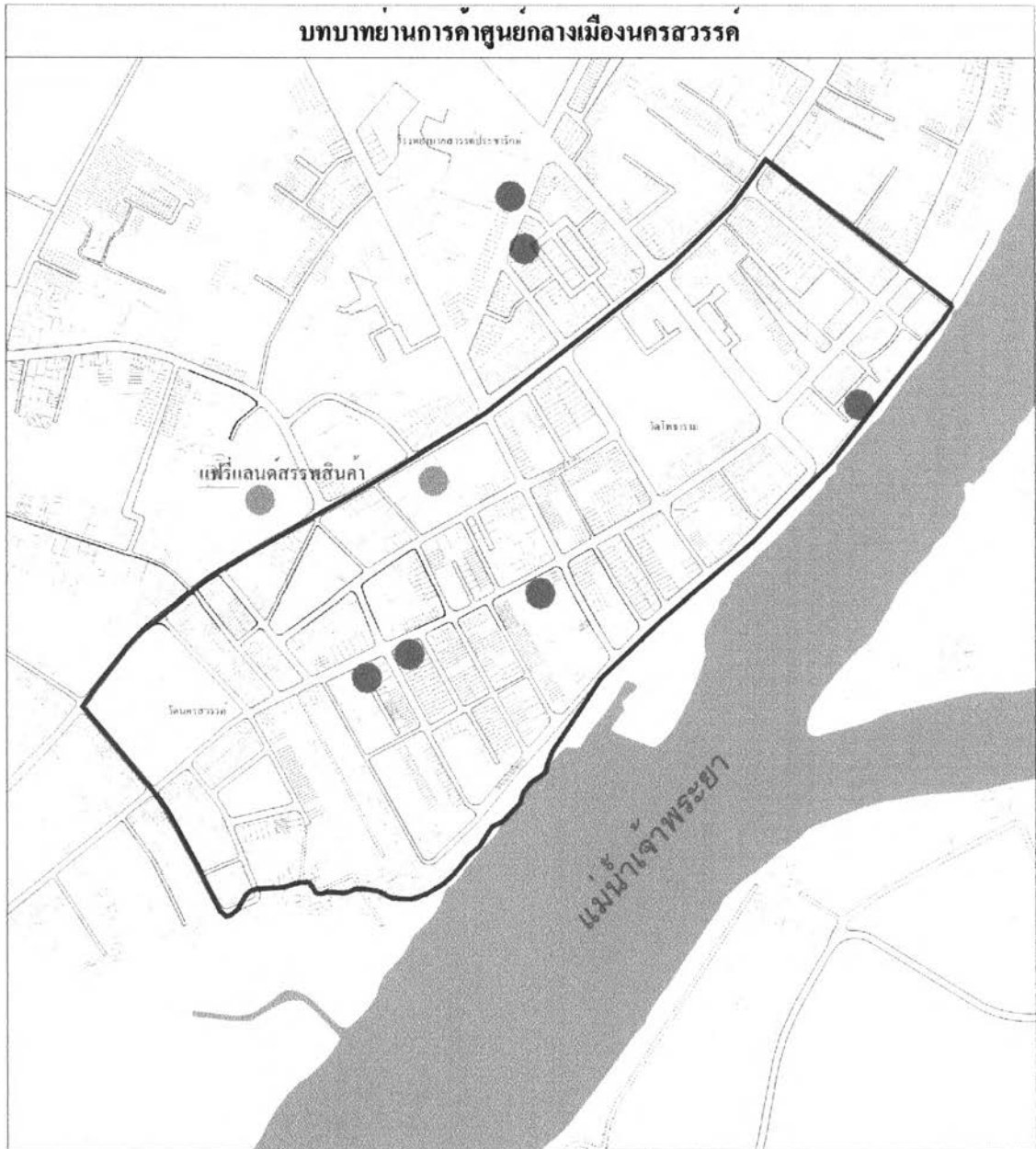
(ข) ห้างสรรพสินค้า เป็นร้านค้าปลีกจำหน่ายสินค้าหลากหลายประเภท มีการจัดวางสินค้าแยกเป็นแผนกตามประเภทของสินค้า มีพนักงานของร้านแนะนำสินค้าและบริการลูกค้า เน้นการตกแต่งร้านให้สวยงามเพื่อดึงดูดลูกค้า สินค้ามีราคาแพงและมีคุณภาพ ในพื้นที่ศึกษามีห้างสรรพสินค้าอยู่ทั้งหมด 2 แห่ง ได้แก่ ห้างวิถitechสรรพสินค้า สรรพสินค้า เกิดขึ้นก่อนประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมานี้ เป็นห้างที่ได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน และห้างแฟร์รีแลนด์ สรรพสินค้า เกิดขึ้นประมาณปี พ.ศ.2535 ทั้ง 2 แห่งตั้งอยู่บริเวณถนนสวรรควิถitech และได้รับความนิยมจากผู้เข้าไปใช้บริการ เนื่องจากมีสินค้าที่หลากหลายและมีความทันสมัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้บริการ (แผนที่ 3.9)

รูปที่ 3.1 ห้างวิถitechสรรพสินค้า

รูปที่ 3.2 ห้างแฟร์รีแลนด์สรรพสินค้า

แผนที่ 3.9 สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม (แบบสมัยใหม่)

คำอธิบายสัญลักษณ์

- พื้นที่ศึกษา
- ถนน ซอก
แบบ 1 ช่อง หาย
ยคา
- หางสรรพสินค้า
- ร้านสะดวกซื้อ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาว ปริยารัช อัครมานพ

ที่มา จากกรมสำรวจ

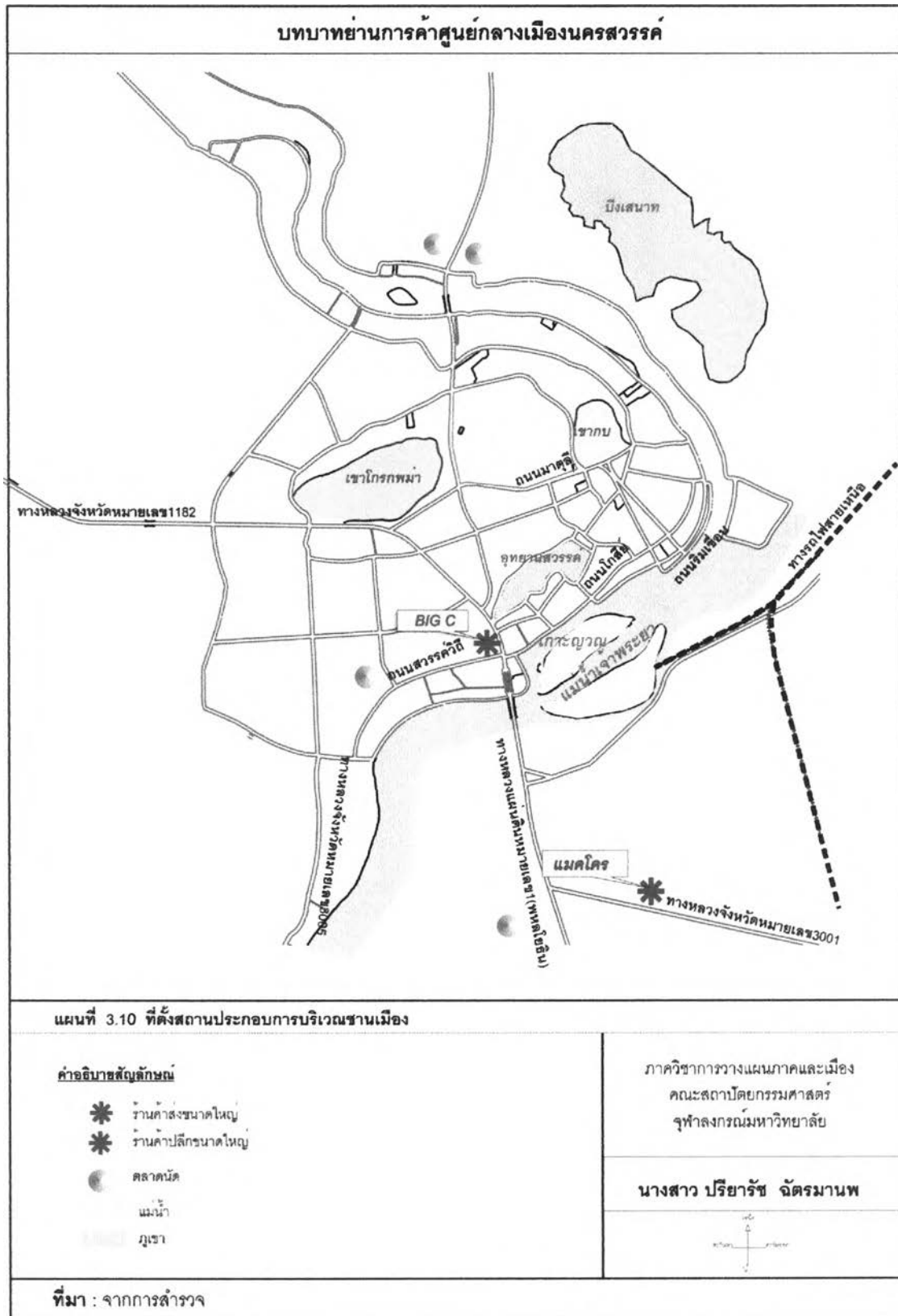
ในบริเวณชั้นล่างของห้างสรรพสินค้า มักจะมีซูเปอร์มาร์เก็ตตั้งอยู่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของห้างที่ให้บริการสินค้าประเภทอาหารสด อาหารสำเร็จรูป และของใช้ในชีวิตประจำวัน ประเภทต่างๆ โดยมีการจัดรูปแบบการวางสินค้าเป็นหมวดหมู่และมีการตกแต่งให้ทันสมัย ตรงกับความต้องการกับลูกค้ามากที่สุด

ค) ร้านค้าส่งแบบเงินสดและบริการตนเอง (Cash & Carry) ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นร้านค้าส่งแบบเงินสดและบริการตนเอง คือ แมคโคร ตั้งอยู่บริเวณชานเมืองบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3001 มีเนื้อที่ 10,000 ตารางเมตร โดยเริ่มเปิดจำหน่าย ตั้งแต่ 6.00 น. จนถึง 22.00 น. (เฉพาะสาขาในกรุงเทพฯ ปิดบริการ 01.00 น.) เปิดทำการทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ มีลักษณะการจำหน่ายสินค้าในลักษณะค้าส่ง คือ มีการจำหน่ายสินค้าคราวละมากๆ ให้บริการสินค้าแก่ลูกค้าโดยมีแผนกต่างๆ ที่รวมเอาสรรพสินค้า เพื่อ การค้าส่ง โดยเฉพาะสินค้าอุปโภค (NonFood) และสินค้าบริโภค (Food) รวม กันมากกว่า 25,000 รายการ มีภัตตาคาร และลานจอดรถมากกว่า 1,000 คัน มีที่จอดรถว่างขวางสะดวกสบาย และมีการจัดวางรูปแบบสินค้าเป็นประเภทต่างๆอย่างชัดเจนมีรถเข็นบริการเพื่อบรรทุกสินค้า ซึ่งทำให้ลูกค้าเกิดความสะดวกในการเข้ามาใช้บริการและยังมีการสร้างแรงจูงใจในการซื้อสินค้าโดยการจัดโปรโมชั่นสินค้าราคาถูก ทำให้มีผู้ไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก (แผนที่ 3.10)

รูปที่ 3.3 ห้างแมคโคร

ง) ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ (Supercenter) ในช่วงปี พ.ศ. 2546 เกิดร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ คือ บิ๊กซีซูเปอร์เซ็นเตอร์ ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกสะพานเดชาติวงศ์ นับเป็นสาขาที่ 35 ของบิ๊กซี เริ่มเปิดทำการวันที่ 27 มิ.ย.2546 เปิดทุกวันเวลา 9.00- 23.00 น. เพื่อให้บริการชาวนครสวรรค์และจังหวัดใกล้เคียง ภายในมีพื้นที่ซื้อปิ้ง 36,000 ตารางเมตร เพื่อให้ผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าคุณภาพราคาประหยัดและมีการอำนวยความสะดวกให้บริการลูกค้า สินค้าส่วนใหญ่ได้ผ่านการจัดซื้อจากโรงงานผู้ผลิตชั้นนำภายในประเทศ โดยได้จัดแบ่งหมวดหมู่สินค้าอย่างชัดเจน ทำให้สะดวกในการเลือกซื้อสินค้าที่หลากหลาย รวมทั้งร้านค้าชั้นนำมากมาย โรงภาพยนตร์ที่

ทันสมัย ศูนย์อาหารขนาดใหญ่ มีความสะดวกด้วยพื้นที่จอดรถกว่า 800 คัน ในส่วนของตัวอาคารบิ๊กซีนครสวรรค์ใช้พื้นที่บางส่วนเชื่อมต่อกับห้างสรรพสินค้าวีเอสแควร์ (เป็นห้างสรรพสินค้าเครือเดียวกับห้างวิถีเทพสรรพสินค้า) ซึ่งขายสินค้าประเภทเสื้อผ้า เครื่องนอ น เครื่องสำอาง เป็นต้น และตัวอาคารส่วนที่เหลือมีการเปิดให้เช่าพื้นที่ในรูปแบบของพลาซ่า ซึ่งมีการตั้งของร้านอาหารตะวันตกที่ทันสมัย เช่น KFC , Swensen และร้านอาหารไทยที่มีชื่อเสียง เช่น สุกี้ MK , ยำแซ่บ เป็นต้น (แผนที่ 3.10)

รูปที่ 3.4 บิ๊กซีซูเปอร์เซ็นเตอร์

จ) ร้านค้าเฉพาะอย่าง (Specialty Store) เช่น วัตสัน Boots ร้านค้าประเภทนี้ตั้งอยู่ภายในห้างสรรพสินค้าต่างๆ เช่น บิ๊กซี แฟร์รี่แลนด์สรรพสินค้า เป็นต้น จำหน่ายสินค้าอุปโภคและสินค้านำเข้าที่มีความทันสมัย

ฉ) ร้านค้าที่เน้นสินค้าผลิตภัณฑ์รูปแบบเดียว (Category Killer) เช่น PowerBuy , Super Sports ร้านค้านี้มักตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้า เช่น บิ๊กซี แฟร์รี่แลนด์สรรพสินค้า เป็นต้น จำหน่ายสินค้าประเภทเดียวที่มีคุณภาพและมีให้เลือกหลายตราสินค้า

3.3.1.2 สถานประกอบการด้านการบริการ

(ก) โรงแรม มีจำนวน 33 แห่ง (1,485 ห้องพัก) โดยโรงแรมที่มีผู้นิยมไปพักและมีห้องในเลือกหลายระดับ คือ โรงแรมพิมาน

(ข) ธนาคาร มีทั้งสิ้น 27 สาขา โดยแบ่งเป็น ธนาคารพาณิชย์ 23 สาขา และธนาคารของรัฐ 4 สาขา โดยธนาคารหลัก ได้แก่ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นต้น

(ค) สำนักอำนวยการวินเชื่อ (บริษัทเงินทุน) 3 แห่ง

(ง) สำนักงานบริการด้านหลักทรัพย์ (บริษัทหลักทรัพย์) 3 แห่ง

(จ) โรงภาพยนตร์ มีโรงภาพยนตร์ 3 แห่ง ได้แก่ โรงภาพยนตร์ศรีไกรลาศ โรงภาพยนตร์แพร่เกียรติ (ตั้งอยู่ในบริเวณห้างแพร่แลนด์สรรพสินค้า) และโรงภาพยนตร์นารุ่งโรจน์รามา (ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปแล้ว) ได้เกิดโรงภาพยนตร์อีก 1 แห่ง คือ โรงภาพยนตร์เมเจอร์ซีนีเพล็กซ์นครสวรรค์ (ตั้งอยู่ในบริเวณห้างบิ๊กซีซูเปอร์เซ็นเตอร์)

(ข) สถานที่จำหน่ายอาหารตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข 520 แห่ง

3.3.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองนครสวรรค์ พบว่าสถานประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมด้านการขายปลีก ยกเว้นยานยนต์และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งการซ่อมแซมของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน มีประมาณ ร้อยละ 34.1 รองลงมา เป็นกิจการด้านโรงแรมและภัตตาคาร ประมาณ ร้อยละ 17.3 สำหรับกิจกรรมนันทนาการและการบริการอื่น ๆ และการผลิต มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 11.5 และ 11.3 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมด้านการขาย การบำรุงรักษา และการซ่อมแซมยานยนต์ และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งการขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์ ประมาณร้อยละ 10.4 ส่วนกิจกรรมที่มีสัดส่วนน้อยที่สุด คือ กิจกรรมด้านคอมพิวเตอร์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง มีประมาณร้อยละ 0.3 (ตาราง 3-4)

ตาราง 3-4 จำนวนและร้อยละของสถานประกอบการ จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	12,672	100.0
การขาย การบำรุงรักษาและการซ่อมแซมยานยนต์ และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งการขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์	1,317	10.4
การขายส่งและการค้าเพื่อค้าหน้า ยกเว้นยานยนต์ และรถจักรยานยนต์	433	3.4
การขายปลีก ยกเว้นยานยนต์ และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งการซ่อมแซม ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน	4,327	34.1
โรงแรมและภัตตาคาร	2,186	17.3
กิจกรรมด้านอสังหาริมทรัพย์	584	4.6
กิจกรรมด้านคอมพิวเตอร์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง	33	0.3
การให้เช่าเครื่องจักร และเครื่องอุปกรณ์โดยไม่มีผู้ควบคุม การวิจัยและการพัฒนาและกิจกรรมด้านธุรกิจอื่น ๆ	504	4.0
กิจกรรมนันทนาการและการบริการอื่น ๆ	1,454	11.5
การผลิต	1,437	11.3
การก่อสร้าง	100	0.8
การขนส่งทางบกและตัวแทนธุรกิจการท่องเที่ยว	297	2.3

ที่มา : รายงานสำมะโนธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ พ.ศ. 2545

3.4 ลักษณะทางสังคมของพื้นที่ศึกษา

3.4.1 โครงสร้างและลักษณะประชากร

จากสถิติประชากรของอำเภอเมืองนครสวรรค์ ในปี พ.ศ.2545 มีจำนวนทั้งสิ้น 242,269 คน ในจำนวนนี้เป็นประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จำนวน 96,438 คน ความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาลเท่ากับ 3,460 คนต่อตารางกิโลเมตร (ประชากรแฝง ประมาณ 60,000 คน)

ประชากรในนครสวรรค์จะมีทั้งชาวไทยและชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ติดกับแม่น้ำ โดยเฉพาะในบริเวณย่านตลาดปากน้ำโพ ซึ่งเป็นที่ชุมนุมเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า เพื่อทำการติดต่อค้าขาย และคนจีนเหล่านี้มักจะประกอบอาชีพตามความถนัดของตนเอง ซึ่งจะมีการแบ่งการสืบเชื้อสายเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

ชาวจีนแต้จิ๋ว จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำการปลูกอ้อย พริกและยาสูบ

ชาวจีนกวางตุ้ง จะประกอบอาชีพด้านช่างฝีมือและเครื่องจักร

ชาวจีนฮกเกี้ยน มักจะเป็นพ่อค้าและกะลาสีเรือ

ชาวจีนไหหลำ จะประกอบอาชีพเลี้ยงหมู ทำอาหารจีน

ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ได้มีบทบาทในการสร้างความเติบโตให้แก่เมืองเป็นอย่างมาก ซึ่งในอดีตมีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ แต่ภายหลังเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ตลาดครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง ทำให้มีบางคนแยกย้ายไปในพื้นที่ต่างๆ ที่ติดต่อกับย่านตลาดปากน้ำโพ อาทิ ย่านการค้าบริเวณถนนสวรรควิถี ซึ่งยังคงประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ย่านการค้าบริเวณนี้เติบโตมาจนถึงปัจจุบัน

3.5 โครงการที่จะมีส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์ (แผนที่ 3.11)

1) โครงการก่อสร้างสะพาน คสล.ข้ามแม่น้ำปิง กรมทางหลวงชนบท กระทรวงคมนาคม ได้มีแผนที่จะสร้างสะพานเพื่อเชื่อมพื้นที่เมืองกับพื้นที่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำปิง บริเวณป้อมหนึ่ง (บริเวณจุดตัดของปลายถนนธรรมวิถีกับถนนโกสีย์) กับเกาะยม เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้มีการเข้าถึงได้สะดวกยิ่งขึ้น

2) โครงการพัฒนาพื้นที่พาณิชย์กรรมแห่งใหม่ของเมืองบริเวณเกาะญวน โดยมีผู้รับผิดชอบ คือ เทศบาลนครนครสวรรค์ เป็นโครงการที่ต้องการเปิดพื้นที่ว่างนำมาพัฒนาให้เป็นพื้นที่ที่สามารถใช้สอยให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของเมืองได้

3) โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดนครสวรรค์มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานและงานประเพณี โดยทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้หลายแห่ง ได้แก่ บึงบอระเพ็ด อุทยานนกน้ำ ตันแม่น้ำเจ้าพระยา เขาหน้อ – เขาแก้ว และอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ โบราณสถานที่สำคัญคือ เขากบและวัดเกรียงไกรกลาง และมีงานประเพณีเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพ เป็นงานประเพณีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายโดยทั่วไป การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นการลงทุนให้เกิดการจ้างงานและทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่น ๆ ได้มากขึ้นและเป็นปัจจัยที่จะทำให้เกิดรายได้และการหมุนเวียนทางการเงินภายในจังหวัด ซึ่งจะก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในที่สุด

3.6 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

3.6.1 การตั้งถิ่นฐาน และการกระจายตัวของชุมชนเมืองนครสวรรค์

เมืองนครสวรรค์ตามสภาพภูมิรัฐศาสตร์หรือแหล่งที่ตั้ง อาจกล่าวได้ว่า เป็นเมืองที่มีฐานะเป็น “เมืองตอนใน” หรือ “ภูมิภาคภายใน” คือ เป็นเมืองที่อยู่ลึกเข้าไปในทวีปหรือแผ่นดิน เป็นชุมชนเมืองที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลโดยตรง ทำให้การเติบโตหรือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน ต้องพึ่งพาอาศัย “ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง”

รูปที่ 3.5 เมืองนครสวรรค์

พื้นที่เมืองนครสวรรค์ตั้งอยู่บริเวณแอ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งมีลักษณะคล้ายกะทะ ทิศตะวันตกเป็นภูเขาต่อมาจากกลุ่มหินอุทัยธานี พื้นที่เทลาดมาทางตะวันออกซึ่งเป็นที่ราบ

เนินตะกอนรูปพัด ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด อ้อย ในส่วนของพื้นที่ราบต่ำใช้ทำนา ส่วนที่ราบตอนกลางเป็นลักษณะเด่นทางภูมิประเทศของพื้นที่เมืองนครสวรรค์ คือ เป็นที่ราบลุ่ม มีลำน้ำสายหลัก สายรองไหลผ่านพื้นที่หลายสาย โดยมีแม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นโครงสร้างหลักของลำน้ำในพื้นที่และมีลำน้ำสาขาเป็นโครงข่ายแผ่กระจายทั่วพื้นที่รับน้ำเข้าสู่ลำน้ำหลัก จึงก่อให้เกิดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในลักษณะหนาแน่นและกระจายตัวตามแนวลำน้ำ

เนื่องจากลำน้ำใช้เป็นเส้นทางสัญจรหลักในอดีต จึงพบว่าการตั้งถิ่นฐานชุมชนริมน้ำเมืองนครสวรรค์จะมีชุมชนขนาดต่างๆตั้งกระจายตลอดแนว โดยเฉพาะบริเวณศูนย์กลางในเขตเทศบาลของอำเภอเมืองที่เป็นจุดกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา จะมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นเป็นชุมชนเมือง ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด

3.6.2 พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองนครสวรรค์

สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ยุค ได้แก่

- ยุคอดีต ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ - สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 8)
- ยุคปัจจุบัน (สมัยรัชกาลที่ 9 ตั้งแต่ พ.ศ.2489 – ปัจจุบัน)

1. ยุคอดีต

1.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์-สมัยอยุธยา (พ.ศ.2029 – พ.ศ.2325)

ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานบนดินแดนที่เป็นที่ตั้งเมืองนครสวรรค์ได้ปรากฏความเป็นชุมชนชัดเจนในสมัยทวารวดี ชุมชนนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดอนและเกาะตามลำน้ำหรือตั้งอยู่ใกล้เขตแม่น้ำ ดังนั้นบทบาทแรกของนครสวรรค์ คือ การเป็น “รัฐกึ่งกลาง” เชื่อมระหว่างทิศตะวันตกและทิศตะวันออก ต่อมาในสมัยสุโขทัยนครสวรรค์ได้กลายเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญทางทิศใต้ของอาณาจักร ซึ่งปรากฏอยู่ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยอยู่หลายหลักในนาม “เมืองพระบาง” โดยที่พระมหากษัตริษายังได้สร้างพระสถูปเจดีย์และพระพุทธรูปขึ้น โดยประดิษฐานอยู่ที่ยอดเขาภบ ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในสมัยนี้

ในสมัยอยุธยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ขึ้นครองราชย์จึงได้พระราชทานนามเมืองใหม่เป็น “เมืองนครสวรรค์” ซึ่งเป็นเมืองที่มีแม่น้ำทั้ง 4 สายไหลลงมาบรรจบกัน จึงเป็นที่ที่

สามารถขนส่งเสบียงได้อย่างสะดวก และยังปรากฏบทบาทในฐานะเมืองยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่เรียกว่า “เมืองประจวบพล” เนื่องจากเมืองนครสวรรค์มีลักษณะพิเศษในทางภูมิศาสตร์เหนือเมืองอื่นๆ กล่าวคือ เป็นจุดรวมของเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ จึงสะดวกต่อการลำเลียงไพร่พลและยุทธสัมภาระต่างๆ ขณะเดียวกันก็มีเส้นทางตัดไปยังพื้นที่หรือเมืองที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญอื่นๆ ได้

1.2 สมัยรัตนโกสินทร์

- สมัยรัชกาลที่ 1-3 (พ.ศ.2325 – พ.ศ.2394)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ ไทยยังคงมีสงครามกับดินแดนใกล้เคียงอยู่บ้าง เมืองนครสวรรค์เป็นเมืองที่มีความสำคัญด้านการส่งเสบียงและกำลังบำรุงให้แก่หัวเมืองทางเหนือ และทุกครั้งที่ฝ่ายไทยชนะศึกสงคราม ก็มักจะกวาดต้อนผู้คนจากเมืองต่างๆ ที่ตีได้ เช่น คนลาว คนเขมร คนญวน ให้มาตั้งหลักแหล่งในกรุงเทพฯ และตามหัวเมืองต่างๆ เซลยที่ถูกกวาดต้อนมานี้จะอาศัยรวมกันเป็น หมู่เหล่าตามเชื้อชาติของตน จึงเกิดชุมชนชาวลาว ชุมชนชาวจีนที่เข้ามาค้าขาย และตั้งถิ่นฐาน แต่ละชุมชนต่างก็มีตลาดในชุมชนของตน

หลังจากสงครามสิ้นสุดลงฐานะของเมืองนครสวรรค์ได้เปลี่ยนไปกลายเป็นเมืองชุมทางการค้าของภาคเหนือแทน ความสำคัญของนครสวรรค์ในฐานะเป็นเมืองชุมทางการค้า นี้ส่วนหนึ่งมาจากสภาพภูมิศาสตร์อันเป็นจุดบรรจบของแม่น้ำปิงและน่าน โดยเป็นรัฐกึ่งกลางระหว่างเหนือและใต้ เป็นจุดรวมของการขนถ่ายแลกเปลี่ยนสินค้า

ในช่วงนี้การค้าขายไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ในตลาดหรือย่านตลาดเท่านั้น แต่ยังมีพ่อค้าเร่ หรือพ่อค้าคนกลางนำสินค้าไปขายยังท้องถื่นที่ห่างไกลจากตลาด ซึ่งชาวจีนเป็นผู้ริเริ่มการค้าขายในลักษณะนี้ก่อนชาติอื่น ชาวจีนเหล่านี้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองไทยและยึดอาชีพค้าขาย โดยนำสินค้าหลากหลายประเภท เช่น สุรา ฝิ่น ขนมจันอับ ผัก ผลไม้ ของชำต่างๆ เช่น เกลือ หอม กระเทียม หมากพลู กะปิ น้ำตาล เคียว มีด น้ำมันก๊าด กว๋ยเตี๋ยว เนื้อหมู และเสื้อผ้า ไปขายยังหมู่บ้านต่างๆ ส่วนใหญ่แล้วจะไปทางเรือ เพราะขนส่งสินค้าได้เป็นจำนวนมาก เปรียบเหมือนตลาดเคลื่อนที่

ความรุ่งเรืองของนครสวรรค์ในฐานะรัฐกึ่งกลางระหว่างเหนือ-ใต้ปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยมีเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน และส่งผลต่อบทบาทและความสำคัญของชุมชนเมืองนครสวรรค์ ซึ่งเหตุการณ์ต่างๆ จะมีลำดับความต่อเนื่องตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เป็นต้นมา

- สมัยรัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2394 – พ.ศ.2468)

สมัยรัชกาลที่ 4

ในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อไทยปลอดสงครามกับพม่า ฐานะของเมืองนครสวรรค์ก็เปลี่ยนบทบาทไปจากเดิมในฐานะเมืองหน้าด่าน ก็เปลี่ยนแปลงไปสู่บทบาทในเชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากไทยได้ตกลงทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษตรงกับปี พ.ศ.2398 ซึ่งถือเป็นการแผ่อำนาจและอิทธิพลของจักรวรรดินิยมเข้ามาในแถบเอเชีย ถือเป็นการเปิดประตูประเทศเข้าสู่ระบบทุนนิยมครั้งแรกของประเทศไทย โดยให้มีการค้าขายอย่างเสรี นครสวรรค์จึงกลายเป็นแหล่งรวมสินค้าที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวและไม้สักที่ล่องมาตามลำน้ำจากทางเหนือ โดยอาศัยเรือยนต์เพื่อส่งต่อไปยังกรุงเทพฯ ส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจของเมืองเจริญขึ้น

สมัยรัชกาลที่ 5

สืบเนื่องจากการที่ไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 ส่งผลให้ไทยต้องมีการปรับปรุงบ้านเมืองให้ทันสมัย ซึ่งเป็นแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยือนในหลายประเทศและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศตลอดมา จึงทรงนำสิ่งที่ทรงเห็นเกี่ยวกับความเจริญในด้านต่างๆ ในแต่ละประเทศมาทรงปรับให้เข้ากับระบบสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านระบบการเมืองการปกครอง การศึกษา ระบบโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่นในปี พ.ศ.2442 มีการขยายทางรถไฟมาถึงเมืองนครสวรรค์ โดยทางราชการก็ได้เปิดเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงนครสวรรค์ จึงได้เกิดสถานีรถไฟปากน้ำโพ ซึ่งเป็นสถานีรถไฟแห่งแรกของจังหวัดนครสวรรค์ ดังนั้นความเจริญในด้านเศรษฐกิจในระยะแรกจะอยู่บริเวณสถานีรถไฟ(ฝั่งแควใหญ่) เพราะการขนส่งสินค้าส่วนใหญ่จะมาจากทางรถไฟ ความเจริญดังกล่าวทำให้ศักยภาพทางการค้าเพิ่มขึ้น เพราะการคมนาคมขนส่งทำได้สะดวกและรวดเร็ว

การตั้งถิ่นฐานในยุคนี้จึงเริ่มหนาแน่นขึ้นก่อนทางฝั่งตะวันออก คือ ตั้งแต่แควใหญ่ (แม่น้ำน่าน) จากบริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพลงมาถึงทำน้ำปากน้ำโพ เพราะต้องอาศัยการขนส่งทางน้ำและรถไฟไปกรุงเทพฯ โดยชาวส่วนใหญ่จะขนส่งผ่านมาจากแม่น้ำน่าน

ขณะที่รัฐบาลก็สนับสนุนให้บุกเบิกทำการค้าไม้และได้ให้สัมปทานทำไม้สักในภาคเหนือแก่บริษัทเอกชนและบริษัทต่างประเทศหลายบริษัท ได้แก่ บริษัทบอร์เนียว(2432) บริษัทบอมเบย์เบอร์ม่า (2435) บริษัทมิสซูลุยส์ และบริษัทอีสต์เอเชียติก เป็นต้น โดยบริษัทดังกล่าวได้ตั้งสำนักงานอยู่ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ดังนั้นปากน้ำโพจึงเป็นจุดชุมนุมของไม้ซุงและเป็นที่ยอมรับของแพไม้สักที่ล่องมาจากภาคเหนือ เพื่อเสียภาษีที่ด่านภาษีปากน้ำ

โพและ เป็นจุดเปลี่ยนมือระหว่างพ่อค้าไม้ท้องถิ่นกับพ่อค้าหรือบริษัทต่างชาติ ซึ่งขึ้นมารอซื้อไม้ส่งออกไปต่างประเทศโดยบริษัทค้าไม้เหล่านี้จะตั้งอยู่ตามริมแม่น้ำเป็นเรือนแพ และมีโกดังโรงเลื่อยอยู่ริมแม่น้ำ

นอกจากไม้สักแล้วปากน้ำโพยังเป็นศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญระหว่างเมืองและอำเภอต่างๆ ของนครสวรรค์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร เช่น ข้าว พืชไร่ ของปาล์ม กับ สินค้าอุปโภคบริโภค เช่น ผ้า เครื่องใช้ สินค้าสำเร็จรูปจากต่างประเทศหรือจากกรุงเทพ ซึ่งส่วนใหญ่มีพ่อค้าชาวจีนที่มีทุนทรัพย์เป็นคนกลางล่องเรือนำสินค้าและคอยรับซื้อสินค้าซึ่งขึ้นมาจากกรุงเทพไว้จำหน่ายส่งลงมากกรุงเทพได้กำไร ช่วยให้เจ้าของสินค้าไม่ต้องเร่งร้อนคอยรับซื้อสินค้าให้รับความลำบาก ดังนั้นชาวกรุงเทพฯที่เอาสินค้าไปขายที่เมืองเหนือก็มักไปขายที่ปากน้ำโพแล้วซื้อสินค้าเมืองเหนือที่ปากน้ำโพมาขายที่กรุงเทพฯ พวกพ่อค้าเมืองเหนือก็ทำเช่นเดียวกัน ที่ปากน้ำโพจึงมักเป็นที่สำหรับพวกพ่อค้าจอดเรือเรียงรายกันอยู่ กล่าวคือ เป็น “ศูนย์กลางการค้า” ของภาคเหนือและภาคกลางเพื่อนำสินค้าไปขายและซื้อสินค้าพื้นเมืองกลับมา

โดยเมืองนครสวรรค์มีชุมทางการค้าที่สำคัญ 3 จุด ดังนี้

1. ตลาดลาว (ในขณะนั้นตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนวิสุทธิศึกษาในปัจจุบัน) ถือเป็นชุมทางการค้าระหว่างนครสวรรค์กับเมืองสำคัญที่อยู่ทางสายแม่น้ำปิง เช่น ตาก กำแพงเพชร เชียงใหม่ ที่เรียกตลาดลาว เนื่องจากมีกุลี (กรรมกร) ชาวลาวซึ่งรับจ้างล่องแพมาขายของพักอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ โดยตลาดลาวเป็นศูนย์กลางในการรับซื้อสินค้าประเภทของป่าจากทางภาคเหนือ เช่น น้ำมัน ช้าง ชัน ฯลฯ

รูปที่ 3.6 บริเวณตลาดลาวในอดีต

2. ตลาดสะพานดำ ในอดีตบริเวณสะพานดำเป็นที่ตั้งของค่ายทหารมณฑลทหารบกที่ 4 จึงมีตลาดเพื่อให้บริการสินค้าแก่ชุมชนในบริเวณนี้และยังเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างอำเภอต่างๆของนครสวรรค์ สินค้าสำคัญคือข้าวและของป่า

3. ตลาดท่าซุด เป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างนครสวรรค์กับจังหวัดรอบๆ โดยเฉพาะพิจิตรและเมืองต่างๆด้านตะวันออก

นอกจากปัจจัยทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจแล้ว ปัจจัยอีกประการที่มีผลการกระตุ้นพัฒนาการของนครสวรรค์ คือ ปัจจัยทางการเมือง ในยุคที่มีการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคในสมัยรัชกาลที่ 5 นครสวรรค์กลายเป็นเมืองสำคัญที่เป็นศูนย์กลางการปฏิรูป โดยกลายเป็นที่ตั้งมณฑลนครสวรรค์ซึ่งเป็น 1 ใน 4 มณฑลแรกที่ตั้งขึ้น (มณฑลนครสวรรค์ พ.ศ. 2438-2475) มีอาณาเขตครอบคลุมเมือง 8 เมือง คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก อุทัยธานี พยุหะคีรี มโนรมย์ และสวรรค์บุรี โดยอาศัยลำน้ำเป็นเส้นแบ่งอาณาบริเวณ การเป็นศูนย์กลางการปกครองรวมถึงการดูแลความสงบเรียบร้อยได้มีส่วนส่งเสริมการทำมาหากินและการค้าเป็นอย่างมาก เพราะในอดีตมีการปล้นเรือที่แล่นผ่านแม่น้ำ เมื่อมีหน่วยงานมาดูแลทำให้การปล้นเรือเบาบางลง ทำให้มีพ่อค้าเดินทางมาทำมาค้าขายมากขึ้น

เนื่องจากกิจกรรมของเมืองนครสวรรค์ส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำ การตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกจึงกระจุกตัวอยู่ริมน้ำบริเวณใกล้สถานีรถไฟปากน้ำโพ (แควใหญ่) และสองฝั่งแม่น้ำร้านค้าใหญ่ ๆ จะอยู่ฝั่งแควใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าคนจีนที่เป็นยี่ปู้ มีโรงสีไฟ 3 โรง คือ โรงสีเหนือ โรงสีกลางและโรงสีใต้ มีโรงน้ำแข็ง มีตลาด ส่วนที่เป็นตัวเมืองนครสวรรค์ปัจจุบันยังไม่เจริญ โดยผู้มีฐานะดีทั้งพ่อค้าชาวจีนและนายห้างฝรั่งจะอาศัยอยู่บนเรือนแพที่ตั้งอยู่บนแควใหญ่ ส่วนผู้ที่มีฐานะด้อยกว่าหรือพ่อค้าที่ล่องเรือค้าขายจะอยู่ในเรือเอี้ยมจิ้นรับสินค้าเร่ขายขึ้นล่อง สาเหตุที่เรือนแพหรือเรือสินค้าต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะไปจอดที่ฝั่งแควใหญ่มากกว่า ไม่ค่อยจอดที่ฝั่งแม่น้ำปิง เนื่องจากฝั่งนี้จะมีแพซุงขนาดใหญ่ล่องมาจากทางเหนือ เพราะถ้าไปผูกเรือนแพฝั่งแม่น้ำปิง ก็อาจจะถูกพ่อนซุงที่ล่องมา อาจทำให้เรือนแพเกิดความเสียหายได้ (คุณสม ทงมี ,2546)

รูปที่ 3.7 เรือขายสินค้าริมฝั่งแม่น้ำ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการทำลายสถานีรถไฟ คนส่วนใหญ่จะอพยพไปที่วัดโพธาราม ทำให้การค้าบริเวณสถานีรถไฟเริ่มซบเซา คนที่อยู่บริเวณทางรถไฟก็อพยพมาอยู่ทางฝั่งแม่น้ำปิง การย้ายเมืองจากฝั่งตะวันออกมายังฝั่งตะวันตกในสมัยนี้ทำให้ประชากรมีการขยับ

ขยายมาตั้งถิ่นฐานแถบฝั่งตะวันตกมากขึ้น ซึ่งในระยะแรกฝั่งแม่น้ำปิงเป็นเพียงจุดค้าขายเล็ก ๆ แต่เริ่มเจริญขึ้นเรื่อยๆ ชุมชนก็ขยายขึ้น มีพวกเรือจ้างมาสร้างห้องแถวบริเวณท่าเรือจ้างทำให้บริเวณนี้เจริญมาก และต่อมาได้มีการจัดตั้งสุขาภิบาลที่ปากน้ำโพเมื่อปี พ.ศ.2462 มีการก่อตั้งสาธารณูปการหลายแห่ง เช่น การจัดตั้งโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์ การจัดตั้งโรงพยาบาลปากน้ำโพซึ่งเรียกกันในสมัยนั้นว่า “โอสถศาลา” เป็นต้น (คุณเฉลา สุขถาวร ,2546)

สมัยรัชกาลที่ 6

โดยที่เมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งและมีกิจกรรมต่อเนื่องมากมาย ประชากรจึงมีความหลากหลาย กลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองซึ่งมีข้อมูลสถิติที่ชัดเจน คือ คนจีน ซึ่งประมาณปี พ.ศ.2447 มีคนจีนอยู่ในนครสวรรค์ประมาณ 6 พันคน ขณะที่ชาวจีนที่อยู่ในมณฑลภาคกลางทั้งหมดประมาณ 10,000 คน (พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เมืองนครสวรรค์ , 2540)การกระจุกตัวของชาวจีนในนครสวรรค์แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจและพัฒนาการในช่วงนั้นได้เป็นอย่างดี ชาวจีนเหล่านี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะคนระดับเจ้าภีษฐานายการเท่านั้น แต่มีทั้งผู้ขายแรงงาน เช่น กรรมกรท่าเรือ กรรมกรโรงสี กรรมกรโรงน้ำตาล กรรมกรโรงเลื่อย กรรมกรสร้างทางรถไฟ และพ่อค้ารายย่อย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นคนกลางทางการค้า นำผลผลิตจากชนบทสู่ตลาด ซึ่งต่อมาได้มีการเริ่มสะสมทุนมากพอที่จะขยายการลงทุนด้านการค้า โรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานน้ำตาล โรงสี โรงเลื่อย บุกเบิกการตั้งตลาดสดขายของ ดำเนินกิจการเรือเมล์ โรงแรม เป็นต้น การพัฒนาตนเองให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้คนจีนกลายเป็นเจ้าของทุนทางการเกษตร อุตสาหกรรม คมนาคม และได้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาบทบาทเป็นแหล่งสะสมทุน เช่น ธนาคาร บริษัทเงินทุน ทำให้นครสวรรค์เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญในภาคเหนือ โดยมีสาขาธนาคารและบริษัทเงินทุนมากที่สุดแห่งหนึ่ง ดังนั้นคนจีนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากจึงเป็นแรงผลักดันให้การค้าและเศรษฐกิจเจริญขึ้นและเฟื่องฟูสูงสุด

- รัชกาลที่ 7 – รัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2468 – พ.ศ.2489)

สมัยรัชกาลที่ 7

นครสวรรค์รุ่งเรืองสูงสุดประมาณช่วงรัชกาลที่ 6 และต้นรัชกาลที่ 7 ก่อนที่จะคลี่คลายความสำคัญลงเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และเหตุจากการที่ทางรถไฟขยายไปถึงเชียงใหม่ (พ.ศ. 2465) เพราะหมายถึงสินค้าไม่จำเป็นต้องหยุดที่นครสวรรค์แต่สามารถผ่านเลยไปได้ ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้นมากขึ้นหนึ่ง

ในช่วงต่อมาเมื่อคราวมีการปฏิรูปการปกครองเป็นแบบมณฑล เมืองนครสวรรค์ ได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์กลางการปกครองของมณฑลนครสวรรค์และถูกยกเลิกหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบการปกครองครั้งใหญ่ของประเทศ ในปี พ.ศ.2475 มณฑลนครสวรรค์จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นจังหวัดนครสวรรค์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

หลังจากนั้นเมืองนครสวรรค์ก็ต้องประสบกับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำช่วงปี 2475 พ่อค้าตะวันตกเริ่มถอนตัว ยังคงมีการดำเนินกิจการป่าไม้อยู่บ้างแต่เริ่มลดลงเรื่อยๆ

สมัยรัชกาลที่ 8

การคมนาคมขนส่งทางน้ำและทางรถไฟได้รับความนิยมนำมาใช้ในการลำเลียงสินค้ามาโดยตลอด จนกระทั่งมีการพัฒนาระบบคมนาคม อาทิ การตัดถนนสายแรก คือ ถนนโกสีย์ เมื่อ พ.ศ.2470 ซึ่งการตัดถนนโกสีย์มีผลต่อการขยายตัวของเมืองอย่างมาก เนื่องจากทำให้พ่อค้าชาวจีนและผู้มีฐานะดีที่อยู่เรือนแพเริ่มเข้ามาจับจองที่ดินตั้งร้านค้าเลียบริมแม่น้ำตลอดสองฟากถนน โดยส่วนใหญ่เป็น “ตลาดห้องแถวไม้” โดยมีการขายสินค้าหลากหลายชนิด ตั้งแต่ของใช้เบ็ดเตล็ด ไปจนถึงเครื่องมือเครื่องใช้ขนาดใหญ่ ย่านนี้จึงเป็นตลาดที่ขายสินค้าทั้งแบบขายปลีกและขายส่ง ที่มีทั้งอาหารสด อาหารแห้งและของใช้ครบครัน

รูปที่ 3.8 ย่านการค้าในอดีตบริเวณริมแม่น้ำ

เนื่องจากเป็นตลาดซื้อขายไม้ซุงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ เป็นที่ชุมนุมของนักล่างแพซุงและพ่อค้าทุกประเภท บริเวณถนนริมแม่น้ำจึงมีบรรยากาศการค้าขายที่คึกคัก เนื่องจากเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจสำหรับให้บริการแก่ผู้ที่เข้ามาซื้อขายสินค้าในบริเวณนี้ โดยมีทั้งโรงแรม โรงน้ำชา ตลาดได้รุ่งเรียงรายกันอยู่ เช่น โรงแรมตึกแดง โรงแรมตึกเหลือง โรงแรมตึกขาว เป็นต้น

รูปที่ 3.9 ร้านค้าตึกแถวบริเวณถนนโกสีย์

จากการขยายตัวทางการค้าและเศรษฐกิจทำให้มีผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในเมือง นครสวรรค์มากขึ้น โดยกระจายไปตามพื้นที่กลายเป็นแหล่งชุมชนต่างๆ ทำให้ร้านค้าขายสินค้า ประเภทต่างๆเกิดขึ้นมาก ชุมชนต่างๆที่อยู่ในบริเวณศูนย์กลางก็ขยายตัวออกไป และยังเกิดชุมชน ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยอีกด้วย ซึ่งมักจะเกาะตัวใกล้ศูนย์กลางเมืองและตลาดอันเป็น สถานที่ประกอบกิจกรรมหลักของเมือง ได้แก่ ชุมชนตลาดสะพานดำ ชุมชนสถานีรถไฟปากน้ำโพ ชุมชนเกาะยม ชุมชนโรงน้ำแข็งใต้ ชุมชนตลาดลาว ชุมชนวัดไทรใต้ ฯลฯ ชุมชนเก่าแก่เหล่านี้ยังคง เป็นแหล่งชุมชนและที่อยู่อาศัยมาจนปัจจุบัน

2. ยุคปัจจุบัน

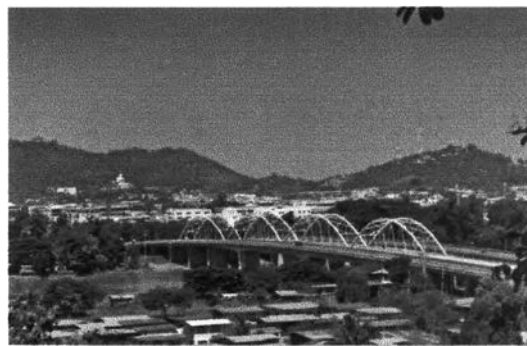
- (สมัยรัชกาลที่ 9 ตั้งแต่ พ.ศ.2489 – ปัจจุบัน)

ช่วงต้นรัชกาลที่ 9 เมืองนครสวรรค์ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตรงกับปี พ.ศ. 2478 และได้เกิดไฟไหม้ใหญ่ในตลาดปากน้ำโพในช่วง ปี พ.ศ.2490 ดังนั้นเมืองจึงได้ขยายตัวมา ทางพื้นที่บริเวณฝั่งตะวันตกของเมืองมากขึ้น

ต่อมาฐานะแหล่งรวมสินค้าของนครสวรรค์จึงเริ่มหมดความสำคัญลงและทรุด หนักเมื่อมีการสร้างถนนจากกรุงเทพฯผ่านนครสวรรค์ขึ้นไปถึงเชียงใหม่ เรียกว่า ถนนสายเอเชีย แต่การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบใหญ่หลวง คือ การเปิดใช้สะพานเดชาติวงศ์ ในปีพ.ศ. 2493 มี ผลให้การคมนาคมทางรถยนต์ได้รับความนิยม เนื่องจากสามารถขนส่งได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ประกอบกับกิจกรรมป่าไม้หยุดกิจการลง และการส่งออกแพซุงได้หมดไปจากนครสวรรค์ประมาณปี พ.ศ. 2500 ดังนั้นการขนส่งทางน้ำจึงแทบจะหมดความสำคัญลง คงมีเฉพาะสินค้าน้ำหนักมาก บางประเภท เช่น ข้าว ที่ยังขนส่งทางเรืออยู่ อย่างไรก็ตามการเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าข้าวและพืช ไร่จากท้องถิ่นและสินค้าอุปโภคบริโภคจากกรุงเทพฯยังคงอยู่ เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบจากการขนส่ง ทางน้ำเป็นทางบกแทน

รูปที่ 3.10 สะพานเดชาติวงศ์ในอดีต

รูปที่ 3.11 สะพานเดชาติวงศ์ในปัจจุบัน

จากการพัฒนาระบบการคมนาคมทำให้เกิดความเชื่อมต่อในการเดินทางไปสู่พื้นที่ในส่วนต่างๆของเมืองนครสวรรค์และพื้นที่รอบข้างทำได้สะดวกขึ้น ด้วยเหตุนี้ทำให้พื้นที่การขยายตัวของเมืองนครสวรรค์ มีลักษณะการขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ โดยมีการขยายตัวของเมืองออกไปจากศูนย์กลาง ไปสู่ชุมชนต่างๆบริเวณชานเมือง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณถนนสายสำคัญ และบริเวณโดยรอบเป็นที่ตั้งของสถานศึกษา สถาบันราชการหลายแห่งเช่น ศาลากลางจังหวัด มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ และยังใกล้กับแหล่งชุมชนพักอาศัยขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญ คือ ย่านตลาดสะพานดำ ซึ่งในปัจจุบันถือเป็นตลาดสดขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญ ซึ่งให้บริการแก่ผู้บริโภคในพื้นที่ใกล้เคียงและย่านพักอาศัย

ดังนั้น การที่เมืองขยายตัวออกไปนั้นสามารถเชื่อมโยงพื้นที่ในเขตชุมชนเมืองและพื้นที่รอบข้างในระดับอำเภอและจังหวัดรอบข้าง ซึ่งทิศทางการขยายตัวมีแนวโน้มการขยายตัวไปในทิศทางด้านเหนือและด้านตะวันตกของเมือง ส่วนในด้านตะวันออกและด้านใต้การขยายตัวค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีข้อจำกัด คือ แม่น้ำ บึงขนาดใหญ่ (บึงบอระเพ็ด) และพื้นที่ทหาร โดยมีลำดับทิศทางการขยายตัวของพื้นที่การค้าเมืองในบริเวณต่างๆ ดังต่อไปนี้ (แผนที่ 3.12)

1. ด้านตะวันตกตามแนวทางหลวงหมายเลข 1 ซึ่งเป็นทางไปจังหวัดกำแพงเพชรสู่จังหวัดเชียงใหม่ มีโครงข่ายคมนาคมรองรับโดยเฉพาะถนนเลียบเมืองที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ด้านใต้ ด้านตะวันตก และด้านเหนือ
2. ด้านเหนือตามแนวทางหลวงหมายเลข 117 (เส้นทางในจังหวัดพิษณุโลกสู่จังหวัดเชียงราย)
3. ด้านตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวทางหลวงหมายเลข 3005 (เส้นทางไปอำเภอโกรกพระ) โดยเป็นพื้นที่ต่อเนื่องชุมชนและมีถนนสายเลียบเมืองผ่าน เป็นเส้นทางที่สามารถไปสู่ภาคเหนือได้สะดวกโดยไม่ต้องวิ่งผ่านตัวเมืองนครสวรรค์

แผนที่ 3.12 ทิศทางการขยายตัวของเมืองนครสวรรค์

<p>คำอธิบายสัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> พื้นที่ศึกษา ทางหลวงแผ่นดิน ถนนในเขตเทศบาล แม่น้ำ คลอง ท่อ เขตเมืองรวม เขตเทศบาล เขตตำบล ทิศทางการขยายตัว 		<p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
		นางสาว ปิรยวีช จิตรมานพ
<p>ที่มา : จดการวิเคราะห์</p>		

4. ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ตามแนวถนนรังสิโยทัย (ทางหลวงหมายเลข 1182 เส้นทางไปอำเภอเก้าเลี้ยว) โดยมีถนนสายเลี้ยวเมืองตัดผ่านไปบรรจบถนนสายพิษณุโลก (ทางหลวงหมายเลข 117) บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 8
5. ด้านตะวันออกเฉียงใต้ เส้นทางไปสถานีรถไฟนครสวรรค์ (ทางหลวงหมายเลข 3001) ไปอำเภอท่าตะโก โดยมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัย

3. สรุปพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานเมืองนครสวรรค์

เมื่อศึกษาอดีตชุมชนเมืองนครสวรรค์จะก่อตัวและมีพัฒนาการของความเจริญทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านและแม่น้ำเจ้าพระยา และต่อมาจึงได้เคลื่อนย้ายเมืองมาทางฝั่งตะวันตก ในระยะแรกบริเวณย่านศูนย์กลาง ในเขตชุมชนเมืองเกาะตัวหนาแน่นริมแม่น้ำ และถนนสายหลักของเมืองได้แก่ ถนนโกสีย์ ถนนสวรรควิถี ถนนอรรถกวี ถนนมาตุลี ต่อมาเมืองกระจายตัวไกลจากศูนย์กลางตามแนวถนนสายหลักในอดีตมากขึ้น โดยเฉพาะถนนสวรรควิถี ถนนมาตุลี และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ซึ่งปัจจุบันมีบทบาทเป็นถนนสายหลักของเมือง และสายประธานของภาค ที่มีอาคารพาณิชย์ อาคารอยู่อาศัย และกิจกรรมต่างๆ กระจุกตัวหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ด้านหลังถนนสายหลักดังกล่าวเป็นถนนขนาดเล็กและซอยได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นจึงมีความหนาแน่นของการใช้ที่ดินเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งในปัจจุบันในเขตย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์มีความหนาแน่นของอาคารและการเข้าถึงทำได้ไม่สะดวก ดังนั้นจึงมีการกระจายตัวของชุมชนออกไปในพื้นที่บริเวณต่างๆ ของเมืองนครสวรรค์เพิ่มขึ้น ได้ก่อให้เกิดแนวโน้มของชุมชนที่มีความหนาแน่นสูงขึ้นกว่าบริเวณอื่น ๆ ได้แก่ ชุมชนหนองเบนในด้านตะวันออก ชุมชนหนองปลิงทางด้านใต้ซึ่งมีศักยภาพสูง ในด้านทำเลที่ตั้ง คือ เป็นที่ตั้งสถานีรถไฟนครสวรรค์ อยู่ไม่ไกลจากเมืองนครสวรรค์ มีการคมนาคมที่สะดวก และเป็นพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาเรื่องสิ่งขยะ ชุมชนริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 บริเวณย่านมหาวิทยาลัยมหิดลในอนาคตทางด้านเหนือ และชุมชนทับกฤชทางด้านตะวันออก และพื้นที่โดยรอบชุมชนเหล่านั้น ซึ่งในอนาคต ชุมชนดังกล่าวได้รับการพัฒนาให้เป็นชุมชนศูนย์กลางขานเมือง (Sub center) ที่จะทำหน้าที่รองรับการขยายตัวจากศูนย์กลางเมืองในปัจจุบัน จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีการเปลี่ยนแปลง ได้ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาเมืองนครสวรรค์เป็นแบบหลายศูนย์กลาง (Poly center) ในอนาคต

ในส่วนพื้นที่เมือง โครงสร้างของเมืองนครสวรรค์จะมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 เป็นแกน แนวโน้มการขยายตัวของที่ตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนหนาแน่นแห่งใหม่ของเมือง โดย

จะเคลื่อนตัวจากศูนย์กลางเดิมริมแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งปัจจุบันค่อนข้างจะมีปัญหาและข้อจำกัดในด้านการเข้าถึงที่มีความสะดวกลดลง

ในขณะที่พื้นที่เมืองด้านตะวันตกของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 มีความหนาแน่นในลักษณะย่านอยู่อาศัย โดยที่ย่านพาณิชย์กรรมที่มีหน้าที่ให้บริการนักศึกษา และข้าราชการเริ่มมีความหนาแน่นมากขึ้น เนื่องจากเป็นย่านศูนย์ราชการ และย่านสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับมหาวิทยาลัยหลายแห่ง พื้นที่เมืองส่วนนี้กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3005 (อำเภอเมืองนครสวรรค์ – อำเภอโกรกพระ) ประกอบกับการสร้างถนนตามผังเมืองรวมเมืองนครสวรรค์ของเทศบาลนครนครสวรรค์หลายเส้นที่มีความสะดวกมากขึ้น โดยมีตลาดสะพานดำที่จะมีโครงการในการพัฒนาเป็นตลาดค้าแห่งใหม่ที่ดึงดูดให้มีการกระจุกตัวของการใช้ที่ดินมากขึ้น ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานชุมชนเมืองมาสู่บริเวณดังกล่าวด้วย

จากสภาพที่กล่าวมาคาดการณ์ได้ว่า ชุมชนเมืองมีแนวโน้มการขยายตัวสูงมากมาทางตลาดสะพานดำ และมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาเป็นย่านการค้าหนาแน่นแห่งใหม่ของเมืองโดยมีร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ คือ บิ๊กซีซูเปอร์เซ็นเตอร์ เป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการเพิ่มความหนาแน่นของการใช้ที่ดินบริเวณย่านนี้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นบริเวณย่านสะพานดำ จะมีบทบาทและหน้าที่ในการให้บริการประชากร บริเวณพื้นที่ปากตะวันตกของพื้นที่เมืองนครสวรรค์ ทั้งนี้เมืองจะเจริญเติบโตและขยายตัวไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3005 และถนนไกรลาศไปเชื่อมกับทางเลี่ยงเมืองที่มีระยะจากตลาดสะพานดำไปทางทิศตะวันตกประมาณ 4 กิโลเมตร

3.7 พัฒนาการของย่านการค้าเมืองนครสวรรค์

เมืองนครสวรรค์มีพัฒนาการการเติบโตของเมืองมาเป็นลำดับ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งเสริมความเจริญของเมืองมาโดยตลอด คือ ย่านการค้า จากประวัติความเป็นมาของเมืองนครสวรรค์ที่มีการพัฒนาและขยายตัว ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เมือง คือ การขยายเส้นทางคมนาคม เริ่มจากการสัญจรทางน้ำโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะสำคัญในการเดินทาง ต่อมามีการขยายเส้นทางรถไฟเชื่อมต่อระหว่างเมืองในแต่ละภูมิภาคทำให้การเดินทางและการขนส่งสินค้าทำได้สะดวกรวดเร็วขึ้น จนถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคมนาคมที่มีบทบาทต่อเมืองมากที่สุด คือ การขยายเส้นทางถนน ทำให้การเดินทางและการขนส่งทางรถยนต์ได้รับความนิยม เนื่องจากทำให้การติดต่อระหว่างพื้นที่เมืองและการสัญจรเข้าถึงในบริเวณต่างๆทำได้ดีขึ้น

การพัฒนาและการขยายตัวของเมือง ส่งผลให้ย่านการค้ามีการพัฒนาควบคู่กันไป และจากปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับพื้นที่เมืองนครสวรรค์ ได้ส่งผลต่อลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของย่านการค้าตามไปด้วย จนเกิดเป็นย่านการค้าสำคัญของเมือง และจากแนวคิดของ Horwood and Boyce ได้กล่าวว่า CBD ของเมืองจะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เขตศูนย์กลางและเขตรอบนอก ซึ่งชุมชนเมืองนครสวรรค์มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดที่ได้กล่าวมาคือ CBD ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ เขตศูนย์กลาง (ย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์) และเขตรอบนอก (ย่านการค้าชานเมือง) ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.7.1 ย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์ (CBD)

โดยพื้นที่ย่านการค้าในอดีตนั้นอาศัยเส้นทางทางน้ำเป็นการคมนาคมที่สำคัญ และมีการตั้งร้านค้าตึกแถวเรียงรายตามแนวสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งมีตลาดเป็นองค์ประกอบหลักและร้านค้าที่ประกอบกิจกรรมในการค้าขายและบริการตั้งอยู่โดยรอบตลาดที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำ ได้ขยายตัวออกไปตามถนนโกสีย์ ซึ่งเป็นถนนเส้นแรกที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมือง ด้วยเหตุนี้ในบริเวณถนนโกสีย์ จึงกลายเป็นถนนย่านการค้าหลักสำคัญ ซึ่งเป็นศูนย์กลางหลักในการประกอบกิจกรรมการค้าของเมือง และเป็นบริเวณที่มีการกระจุกตัวของร้านค้า ห้างสรรพสินค้า และสำนักงานการบริการธุรกิจประเภทต่างๆอย่างหนาแน่น สามารถดึงดูดให้มีผู้เข้ามาประกอบกิจกรรมทั้งการซื้อสินค้า การติดต่อธุรกิจ การพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งในส่วนของในร้านค้าและสถานประกอบการต่างๆ

โดยแหล่งชุมนุมที่ได้รับความนิยมในยุคนี้ คือ บริเวณโรงหนังและห้างสรรพสินค้า เช่น โรงหนังศรีไกรลาศ โรงหนังปากน้ำโพรามา โรงหนังนครสวรรค์รามา ห้างวิถียุทธสรรพสินค้า และที่เกิดในช่วงปลายของช่วงนี้ คือ ห้างแฟร์รี่แลนด์สรรพสินค้า สถานประกอบการค้าที่กล่าวมาเป็นสถานที่ที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้บริการ ซึ่งในยุคนั้นถือว่าเป็นสถานที่ที่มีความทันสมัยมากที่สุดในย่านนี้

ความเจริญของย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีรูปแบบของสินค้าและบริการที่เปลี่ยนแปลงตามความนิยมและมีความทันสมัยเพิ่มขึ้น โดยในช่วงปี พ.ศ.2540 สภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนารูปแบบการติดต่อสื่อสารให้ติดต่อกันได้ทั่วโลกโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาแทนที่ระบบเก่า ดังนั้นจึงได้เกิดการพัฒนารูปแบบร้านค้าที่มีสินค้าและบริการในรูปแบบต่างๆขึ้นมา เช่น ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านเกมส์ คอมพิวเตอร์ ร้านขายเพลงเจอร์ แต่ร้านค้าประเภทนี้มีความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากสามารถแทนที่ด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า ดังนั้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณของร้านค้าได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันร้านค้าประเภทนี้ได้ลดจำนวนลงมาก เนื่องจาก

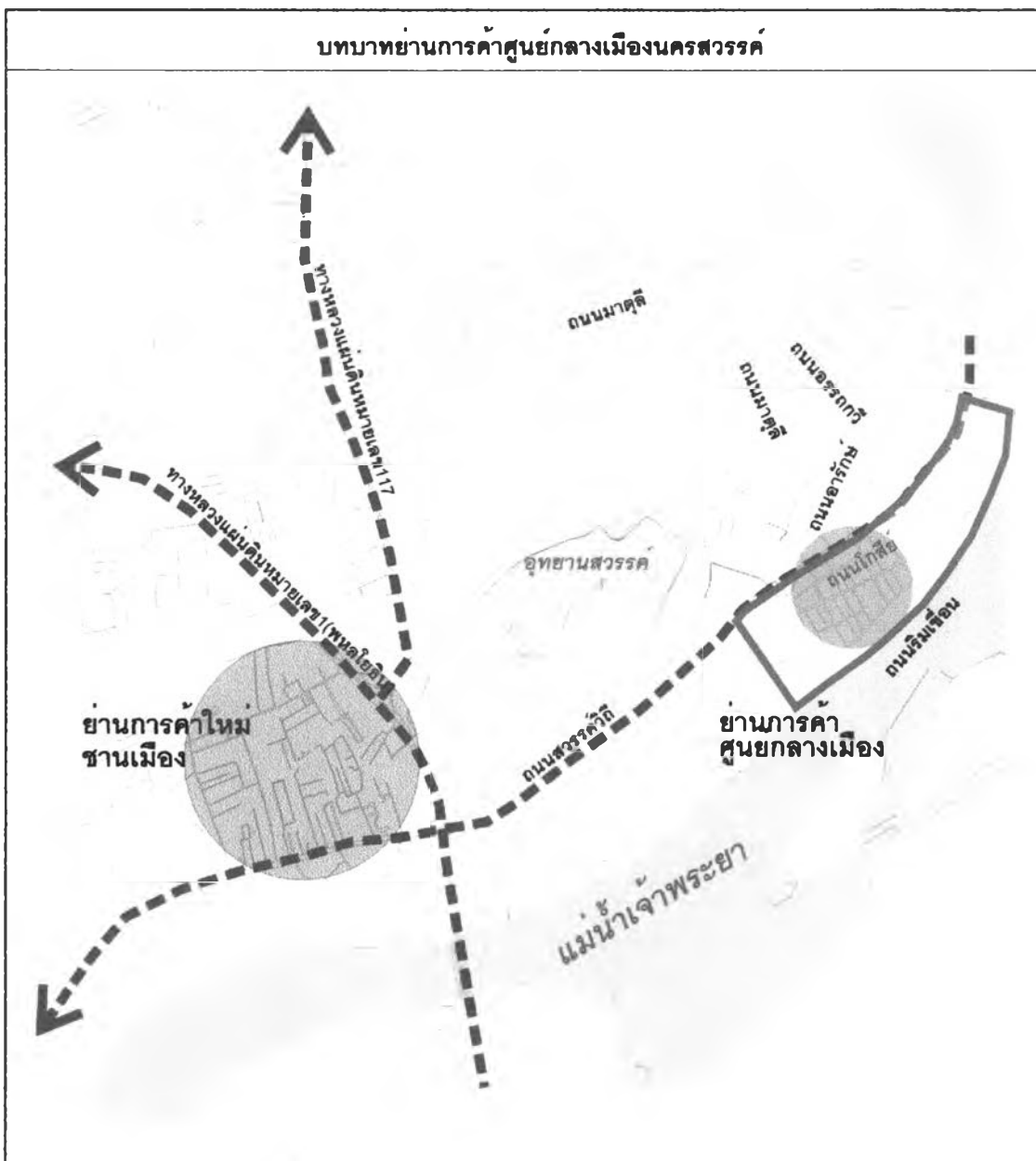
ราคาเครื่องคอมพิวเตอร์และค่าชั่วโมงอินเทอร์เน็ต มีราคาถูกลง ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถติดตั้งเป็นส่วนตัวที่บ้านได้

ในช่วงปีเดียวกันมีระบบการติดต่อสื่อสารที่พัฒนาให้มีความทันสมัย และได้รับความนิยมนอกจากบุคคลทั่วไปและกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากสามารถพกติดตัวได้อย่างสะดวกและมีราคาถูก เช่น เพจเจอร์ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสาร ทำให้มีร้านค้าและตู้วางขาย เพจเจอร์เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นระบบโทรศัพท์ติดตามตัว ซึ่งสินค้าชนิดนี้ได้รับความนิยมสูงจากผู้บริโภค

และประมาณปี พ.ศ.2542 ได้เกิดร้านขายโทรศัพท์มือถือ เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นสินค้าใหม่ที่เข้ามาในตลาดผู้บริโภค ส่วนการดำเนินกิจการทางด้านการตลาดจะเน้นในเรื่องของการขายผลิตภัณฑ์ทดแทนผลิตภัณฑ์ที่ผู้ใช้กำลังใช้อยู่ ด้วยการออกสินค้าใหม่มาเรื่อยๆ หากผู้บริโภคต้องการใช้บริการใหม่ที่ทันสมัย จะต้องเปลี่ยนเครื่องใหม่ ดังนั้นร้านค้าประเภทนี้จะยังคงมีอยู่ หากยังไม่เกิดสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีชนิดใหม่เข้ามาทดแทน ดังตัวอย่างเช่น กิจการขายเพจเจอร์ ที่ได้รับผลกระทบจนต้องปิดกิจการลง

จะเห็นได้ว่ารูปแบบของร้านค้าประเภทต่างๆ ในย่านการค้ามีการพัฒนาและเปลี่ยนรูปแบบกิจการอยู่เสมอ โดยมีปัจจัยของความทันสมัยของรูปแบบสินค้าและบริการที่เปลี่ยนไป ผู้บริโภคต้องการความใหม่และความทันสมัย และคุณภาพที่ได้รับการยอมรับซึ่งเป็นที่นิยมกันในกลุ่มคนจำนวนมาก

จากการที่ย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์ (CBD) เป็นแหล่งรวมกิจกรรม และสามารถดึงดูดให้มีผู้เข้ามาใช้บริการได้มาก จึงทำให้ผู้ประกอบการมีความสนใจในการสร้างร้านค้าเพิ่มเติมพื้นที่ศูนย์กลางเดิม จากความแออัดในบริเวณดังกล่าวทำให้ร้านค้าได้ขยายออกไปตั้งอยู่ในบริเวณอื่นซึ่งเป็นพื้นที่ที่เชื่อมกับบริเวณศูนย์กลางเดิม (แผนที่ 3.13) เป็นบริเวณที่ตั้งอยู่แนวสองฝั่งของถนนสายสำคัญในเมือง เช่น ถนนอรรถกวี ถนนมาตุลี การขยายตัวของร้านค้าในบริเวณนี้มีลักษณะเดียวกับในบริเวณย่านการค้าศูนย์กลางเมืองเดิม คือ มีการก่อสร้างร้านค้าประเภทต่างๆ เพิ่มเติมพื้นที่และมีทิศทางการขยายตัวไปจนถึงบริเวณที่เป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการขยายตัว คือ ติดกับภูเขาและแม่น้ำ จากข้อจำกัดของพื้นที่เมืองทำให้ย่านการค้าที่จะขยายตัวต่อไปมีแนวโน้มทิศทางการขยายตัวไปในทางทิศตะวันตกของ ซึ่งบริเวณนี้เป็นพื้นที่ชานเมืองที่ยังเป็นพื้นที่ว่างเปล่าและใกล้กับเส้นทางคมนาคมสายสำคัญที่เป็นจุดตัดของทางหลวงแผ่นดินสายสำคัญต่างๆ กับถนนสายสำคัญที่ใช้สัญจรภายในเมือง เช่น ถนนสวรรควิถี ด้วยเหตุนี้พื้นที่บริเวณชานเมืองจึงมีความเหมาะสมในด้านทำเลที่ตั้งและความสะดวกในการเข้าถึง จึงถูกนำมาพัฒนาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัย ซึ่งย่านการค้าที่เกิดขึ้นมักจะตั้งเกาะกลุ่มอยู่บริเวณแนวเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ เช่น ถนนสวรรควิถี ถือเป็นถนนสายสำคัญที่เชื่อมต่อบริเวณย่าน

แผนที่ 3.13 การขยายตัวของย่านการค้า

<p>คำอธิบายสัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> --- เส้นทางคมนาคม แม่น้ำ □ พื้นที่ศึกษา ■ ย่านการค้าศูนย์กลางเมือง ■ ย่านการค้าใหม่ซานเมือง 	<p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
	<p>นางสาว ปรียารัช จัตรมานพ</p>
<p>ที่มา : จากการวิเคราะห์</p>	

การค้าศูนย์กลางเมืองและย่านการค้าชานเมือง โดยในส่วนของย่านการค้าชานเมือง ประกอบด้วย ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ ร้านค้าสะดวกซื้อ ตลาดนัด เป็นต้น

3.7.2 ย่านการค้าชานเมือง

จากการพัฒนารูปแบบเส้นทางคมนาคมออกไปจากศูนย์กลางเมือง(CBD) ทำให้เกิดการขยายตัวของย่านการค้าชานเมืองตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ทำให้เกิดรูปแบบการค้าแบบสมัยใหม่ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2525 – 2540)

ย่านการค้าชานเมืองถือเป็นส่วนของ CBD ที่ได้มีการขยายตัวออกมา โดยที่ขยายไปในบริเวณต่าง ๆ ของเมืองอย่างรวดเร็วตามเส้นทางการคมนาคม เช่น ถนนสรรพศิริวิถิ โดยมีการจับจองที่ดินเพื่อทำเป็นร้านค้าประเภทต่างๆ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า ร้านขายขนมและของฝาก ร้านขายเฟอร์นิเจอร์ ร้านขายวัสดุก่อสร้าง ร้านขายรถ เป็นต้น โดยมีการก่อสร้างอาคารเพื่อสร้างเป็นร้านค้าในรูปแบบที่ทันสมัย สถานประกอบการจะรวมตัวกันอยู่เป็นแถบๆ และทำธุรกิจการค้าได้มากแต่เป็นรองกว่าเขตชั้นใน เขตนี้ไม่สามารถดึงดูดลูกค้าได้ทั่วเมือง แต่ก็สามารถดึงดูดลูกค้าจากระยะทางไกล ๆ เพราะบุคคลเหล่านั้นยึดเอาถนนสายสำคัญเป็นเส้นทางคมนาคม

รูปที่ 3.12 การขยายตัวของเมืองนครสวรรค์ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

หลังจากปี พ.ศ. 2540 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ บริษัทและร้านค้าต่างๆ เลิกกิจการ ทำให้มีคนตกงานเป็นจำนวนมาก จึงมีผู้หันไปประกอบกิจการส่วนตัว โดยลักษณะการค้าต่างๆ ที่ได้รับความนิยมมาก คือ การเปิดทำรถยนต์ขายของมือสอง โดยกลุ่มร้านค้าแผงลอยการบรรทุกสินค้าต่างๆ เช่น สินค้าอุปโภคบริโภคไปขายตามแหล่งชุมชนสำคัญต่างๆบริเวณชานเมือง

ในส่วนของรูปแบบการค้าสมัยใหม่จะเกิดขึ้นในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538) เนื่องจากวัฒนธรรมการบริโภคสินค้าในรูปแบบตะวันตกได้เข้ามา จึงเกิดสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความเร่งรีบในการใช้ชีวิต สภาพการสัญจร รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคของชาวเมืองได้เปลี่ยนไป โดยมีความต้องการที่จะใช้ชีวิตที่มีความสะดวกมากที่สุด

ดังนั้นจึงเกิดร้านค้าที่มีรูปแบบการค้าและบริการที่สามารถตอบสนองกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปของประชาชน ได้แก่ ร้านค้าปลีกและร้านค้าส่งขนาดใหญ่ เช่น แมคโคร บิ๊กซี ส่วนอีกประเภทคือ ร้านสะดวกซื้อ (Convenience Store) เช่น Seven Eleven , AmPm , Familymart เป็นต้น ซึ่งรูปแบบร้านค้าดังกล่าวได้เกิดขึ้นมากและขยายตัวอย่างรวดเร็ว

3.8 สรุปลักษณะของย่านการค้าสำคัญของเมืองนครสวรรค์

จากสภาพปัจจุบันย่านการค้าสำคัญของเมืองนครสวรรค์มี 2 ส่วน คือ ส่วนแรก ได้แก่ ย่านการค้าศูนย์กลางเมือง (CBD) และในส่วนที่ 2 คือ ย่านการค้าชานเมือง ซึ่งเป็นย่านการค้าที่ขยายตัวออกมาจากเขต CBD ซึ่งย่านการค้าทั้ง 2 ส่วนนี้มีลักษณะที่แตกต่างกันในรูปแบบทางการค้า เนื่องจาก CBD นั้นมีรูปแบบกิจกรรมการค้าแบบดั้งเดิม คือ มีตลาดและร้านค้าตึกแถวโดยรอบตลาด เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ส่วนย่านการค้าชานเมืองนั้นมีรูปแบบกิจกรรมการค้าแบบสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้ทั้ง 2 บริเวณจึงมีลักษณะของสภาพที่ตั้งและกิจกรรมการค้าที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3-5 การเปรียบเทียบความแตกต่างลักษณะของพื้นที่ย่านการค้าสำคัญของเมืองนครสวรรค์

ลักษณะ	ย่านการค้าศูนย์กลางเมือง (CBD)	ย่านการค้าชานเมือง
สภาพที่ตั้ง	มีการใช้ที่ดินอย่างเข้มข้นและหลายประเภทผสมผสานกัน (Mix - used area) มีความแออัดของพื้นที่ในการใช้ประโยชน์เพื่อการพาณิชย์ มีการรुकล้ำพื้นที่ เช่น ทางเท้าและถนนของร้านค้าประเภทหาบเร่แผงลอย	มีการใช้ที่ดินเข้มข้นน้อย ทำให้พื้นที่มีบริเวณมาก สามารถจัดสรรพื้นที่เพื่อการค้าและการประกอบกิจกรรมได้อย่างชัดเจน โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เช่น มีพื้นที่จอดรถ ห้องน้ำ เป็นต้น
ความสะดวกในการเข้าถึง	ร้านค้าส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณตึกแถวริมแม่น้ำ ถนนที่ใช้สัญจรจึงเป็นถนนสายเล็กและมีความคับแคบ ในขณะที่มีการสัญจรโดยพาหนะส่วนตัวและการขนส่งสาธารณะพลุกพล่านภายในชุมชนเมือง ทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด การขาดแคลนที่จอดรถ	ร้านค้าส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณติดกับเส้นทางคมนาคมสายหลักซึ่งถนนมีขนาดกว้าง และมีการกันช่องทางเฉพาะสำหรับการเข้าไปใช้บริการในร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ มีที่จอดรถกว้างขวางและมีการอำนวยความสะดวกในการสัญจรบริเวณดังกล่าว

ลักษณะกิจกรรม	มีผู้เข้ามาประกอบกิจกรรมในสถานประกอบการต่างๆ เช่น ร้านค้า ตลาด ธนาคาร ตั้งแต่ช่วงเช้ามีจนถึงค่ำ โดยมีการสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันของกิจกรรมต่างๆอย่างชัดเจนในพื้นที่เดียวกัน เช่น บริเวณตลาดริมน้ำ ในช่วงเช้ามีแผงลอยขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ช่วงเย็นเป็นรถเข็นอาหารตามสั่ง เป็นต้น โดยคนจะพลุกพล่านมากในช่วงเย็นของวันหยุดสุดสัปดาห์	มีผู้เข้ามาประกอบกิจกรรมต่างๆอย่างหนาแน่นในร้านค้าปลีกขนาดใหญ่บริเวณเดียว ตั้งแต่ช่วงสายจนถึงค่ำ เนื่องจากมีการรวมกลุ่มของร้านค้าและสินค้าประเภทต่างๆ รวมถึงการบริการ เช่น ร้านเสริมสวย ร้านถ่ายรูป ในบริเวณเดียวกัน โดยมีการจัดสรรพื้นที่กันอย่างชัดเจน โดยคนจะพลุกพล่านมากในช่วงเย็นของวันธรรมดาและตลอดทั้งวันในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์
ลักษณะสินค้าและบริการ	ส่วนใหญ่เป็นสินค้าบริโภค เช่น อาหารสด อาหารสำเร็จรูป ฯลฯ สินค้าอุปโภค เช่น ของใช้ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ ในส่วนการบริการจะเน้นการบริการทางธุรกิจ เช่น ธนาคาร สำนักงาน ฯลฯ ร้านค้ามักตั้งอยู่บนถนนเส้นเดียวกันแต่มีระยะที่ตั้งไกลกัน	มีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าทันสมัย เช่น สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ สินค้าแฟชั่น ฯลฯ และการบริการ เช่น ธนาคาร โรงภาพยนตร์ ฯลฯ รวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยมีการแบ่งพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน

เนื่องจากความได้เปรียบในเชิงที่ตั้งและความทันสมัยของรูปแบบของการค้าสมัยใหม่ดังที่กล่าวมา ทั้งในส่วนของสินค้าและบริการ ทำให้สามารถดึงดูดให้มีผู้มาประกอบกิจกรรมในย่านการค้าชานเมืองนี้ได้มาก ซึ่งผู้ที่เข้ามามีทั้งคนในพื้นที่และต่างพื้นที่ เช่น ต่างอำเภอ จังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากความเป็นเมืองศูนย์กลางหลักในภาคเหนือตอนล่างและมีความเจริญมากกว่าเมืองอื่นๆรอบข้าง ประกอบกับที่ตั้งของร้านค้ารูปแบบสมัยใหม่ ส่วนใหญ่มักจะตั้งอยู่บริเวณแนวของเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ซึ่งมีการเข้าถึงโดยสะดวก รวมถึงการมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และในบริเวณชานเมืองมีตลาดนัดมาตั้งในพื้นที่ว่างตามชุมชนต่างๆ ซึ่งมีการขายสินค้าหลายประเภท มีราคาถูกและเข้าถึงตัวผู้บริโภคได้โดยตรง เนื่องจากมีการเร่งรถและบรรทุกสินค้าขายตามชุมชนสำคัญต่างๆ เหตุที่ร้านค้าในตลาดนัดมีความได้เปรียบร้านค้าปลีกในเมือง เกิดจากการที่ร้านรถเร่มีต้นทุนต่ำ ไม่ว่าจะเป็นค่าเช่าพื้นที่ขายสินค้า ไม่ต้องเสียภาษีการค้า ราคาสินค้าที่ขายถูก และมีการต่อรองราคาได้โดยตรงกับผู้ขาย เป็นต้น

จากปัจจัยต่างๆที่กล่าวมาขึงเป็นการส่งเสริมให้ย่านการค้าใหม่ในบริเวณชานเมืองนี้มีความเจริญอย่างต่อเนื่อง ส่งผลร้านค้าในบริเวณย่านการค้าเก่านั้นซบเซาลง ซึ่งร้านค้าและสถานประกอบการประเภทต่างๆภายในย่านการค้าศูนย์กลางเมืองนครสวรรค์ พยายามใช้กลยุทธ์ทางการค้าเพื่อนำมาใช้ดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาใช้บริการ ซึ่งร้านค้าบางประเภทยังคงมีลูกค้าเข้ามาใช้บริการ เนื่องจากกิจการการค้าบางประเภทนั้นเป็นสินค้าเฉพาะอย่างที่ไม่สามารถหาซื้อได้

และบางแห่งเป็นร้านขายส่งซึ่งมีสินค้าราคาถูก แต่ร้านค้าปลีกบางส่วนก็ต้องปิดกิจการลง เนื่องจากผลของเศรษฐกิจตกต่ำและการเข้ามาของร้านค้ารูปแบบใหม่ดังกล่าว

หากผลกระทบจากการขยายตัวของพื้นที่การค้าออกไปสู่บริเวณพื้นที่ชานเมือง ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้ย่านการค้าศูนย์กลางเมือง(CBD) ชบเซาลงจนถึงระดับวิกฤติ ดังนั้น จึงควรรหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้สภาพดังกล่าวดีขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาถึงสภาพของย่านการค้าศูนย์กลางว่ามีลักษณะและบทบาทอย่างไร มีกิจกรรมใดเป็นกิจกรรมหลักในการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เมืองและพื้นที่รอบข้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ